

ESLÖVS STADSPARK

STADSPARKEN SOM INTE VAR EN STADSPARK MEN SOM VILL BLI...

Ingrid Edling
Fakulteten för landskapsplanering, trädgårds- och jordbrukskunskap, SLU, Alnarp
Självständigt arbete vid LTJ-fakulteten
Examensarbete i landskapsarkitektur 2009

ESLÖVS STADSPARK

STADSPARKEN SOM INTE VAR EN STADSPARK MEN SOM VILL BLI...

Av Ingrid Edling
Handledare: Karl Lövrie
Examinator: Allan Gunnarsson
Biträdande examinator: Anna Peterson

Sveriges lantbruksuniversitet, Alnarp
Fakulteten för landskapsplanering, trädgårds- och jordbrukslandskap
Självständigt arbete vid LTJ-fakulteten
Examensarbete för landskapsarkitekter 30 hp, E nivå
Kurskod: EX0375

Utgivningsår: 2009

Nyckelord: Eslöv, stadspark, parkhistoria, sekelskiftets park, park i Sverige, parkens utveckling, Eslövs historia

Engelsk titel: Eslöv citypark

Keywords: Eslöv, citypark, history of parks, turn of the century park, history of Eslöv

Figur 1: Bilden på framsidan är ett vykort. Fotot taget i Eslövs stadspark en tidig sommarmorgon på 1930-talet. Enligt hörsägen så är träden på bilden almar (Ulmus glabra) som sedan länge är borta.

TACK !

Jag vill först och främst tacka min käre sambo Calle för att han, utan att klaga, blev heltidsarbetande och ensamstående pappa till två små flickor, hund, katt, hus och trädgård, när jag övergav hemmet och flyttade ihop med min dator för en tid. Trots detta har han stöttat mig med korrekturläsning, kloka råd och idéer samt inte minst stöd och uppmuntran.

Stort tack till Eslövs kommun och Allan Lickander för frikostig hjälp med information, bildmaterial, kopior och intervjuer.

Tack också till min handledare i detta arbete, Karl Lövrie SLU, för många goda råd, stöd och tips och inte minst idéer till mina gestaltungsfrågor.

Sist men inte minst till min kära vän Mariana som hjälpt till med bildredigering, korrekturläsning och massor med uppmuntran och positiva hejrop på vägen.

SAMMANFATTNING

Eslöv fick stadsprivilegier 1911 och inför 100-års-jubileet vill man bl.a. ge nytt liv till den centralt belägna Stadsparken. Detta arbete presenterar ett nytt gestaltungsförslag för Eslövs Stadspark. Som grund för det nya förslaget innehåller arbetet en studie av den offentliga parken som fenomen samt, mer specifikt, Stadsparkens i Eslöv historia. Parkens historia är oklar, framförallt huruvida det någonsin har funnits en helhet och hur var denna helhet i så fall utformad?

Att skapa en bild av den offentliga parken har gjorts med litteraturstudier och för att få fram Stadsparkens historia i Eslöv har jag gått igenom protokoll i Eslövs kommunarkiv. För att få en insikt i parkanvändarnas behov och önskemål idag, har jag gjort analyser samt informella intervjuer av parkbesökare.

Eslövs historia är med i arbetet för att det är en viktig del av Stadsparkens historia. Arbetets tre delar beskriver dels den offentliga parken som en del av en social- och samhällsstruktur, dels Eslövs stad och Stadsparkens historia samt sist men inte minst en presentation av ett nytt gestaltungsförslag.

Den första delen handlar om den offentliga parken som fenomen. Ett fenomen som är mycket starkt kopplat till industrialismens framväxt och den misär som blev ett resultat av de snabbt växande städerna. Parken är en produkt av sin stadsmiljö både förr och nu.

Den andra delen beskriver Eslövs framväxt som stad och Stadsparkens historia. Eslöv växer upp som ett Skånes Klondike med entreprenörer och snabbt växande industrier. Framtiden för Eslöv är mer oklar, vad har Eslöv att erbjuda som boendeort när industrierna försvunnit? Stadsparkens del i denna historik beskrivs och parken är en del av sitt sammanhang som alla offentliga parker.

Den tredje delen beskriver ett nytt gestaltungsförslag för Eslövs Stadspark. Den nya gestaltningen ska knyta samman Stadsparkens delar till en helhet, öppna upp siktlinjer men också ge plats för avskildhet och ro. Parken ska komplettera de olika parktyper som finns i Eslöv genom att erbjuda en mer stadsmässig park som verkligen tar vara på och utnyttjar sitt centrala läge.

En viktig del av arbetet är också insikten om hur integrerad den offentliga parken är i den sociala, ekonomiska och strukturella förändringarna i Sverige under de senaste 100-150 åren.

ABSTRACT

Eslöv received its city privileges in the year 1911 and to celebrate the city's 100th jubilee it has been decided, among many other things, to reinvigorate the City park. This master thesis presents a new proposal for the design of the City park. As a basis for the new proposal a study of the public park is made in a social and structural context as well as a study of the history of the Eslöv City park. The history of the Eslöv City park is somewhat unclear, especially if there has ever been a one design for the whole park?

To create a picture of the public park in general, a study of literature has been made and to describe the history of the City park I Have researched the city archive in Eslöv. To get an insight in needs and requirements of a public park today I have made informal interviews of park visitors as well as some analysis of the park. The history of Eslöv city is an important part of the City park history and therefore part of this work. The three parts of this master thesis describes the public park as a part of a larger society structure, the history of Eslöv and its City Park and the third part is a presentation of a new design for the City park.

The first part is about the public park as a phenomenon, a phenomenon that is very strongly linked to the arrival of the industrialism and the fast rise and growth of cities. The park is a product of its city's environment in the past as well as in the present.

The second part describes the growth of Eslöv city and the history of the City park. Eslöv rises as a Klondike of Scania with entrepreneurs and quickly growing industries. The future of Eslöv is more uncertain, what does Eslöv has to offer it's citizens when people no longer work but only live in Eslöv?

The third part presents a new proposal for the design of the City park. The design should unify the different parts of the park to a whole, open up views through the park as well as give space for privacy and peaceful contemplation. The new park should complement the different types of park that already exist in Eslöv by offering a more city like park that makes better use of it's very privileged position in Eslöv.

An important part of this work is the insight of how completely integrated the public park in general is in the social, economic and structural changes in Sweden in the last 100-150 years.

INNEHÅLL

ESLÖVS STADSPARK STADSPARKEN SOM INTE VAR EN STADSPARK MEN SOM VILL BLI...

INLEDNING 5

Mål 5

Metod och struktur 5

SEKELSKIFTETS PARKER 5

Sverige kring sekelskiftet 6

Klassamhället förändras 6

Allmänna strömningar 6

Parken i Sverige 7

VAD ÄR EN STADSPARK ? 8

Texter om parker 9

Sammanfattning och egna tankar om texter10

ESLÖV STAD 13

Historik 13

Eslöv idag 13

Framtidens Eslöv 13

BESKRIVNING AV ESLÖVS STADSPARK 15

Parken växer fram 15

Bebyggelse runt stadsparken 17

Medborgarhuset 17

FÖRSLAG TILL NY GESTALTNING AV ESLÖVS STADSPARK 19

Analys- historiskt perspektiv 19

Analys - parkens läge i Eslöv 19

Rörelsemönster19

Intervjuer med parkbesökare 21

SWOT - analys (Strengths, Weaknesses, Opportunities and Threats) 21

DEN NYA STADSPARKEN I ESLÖV 24

Koncept 24

Översiktlig beskrivning 24

PLAN ÖVER STADSPARKEN 25

Amfiteater 26

Hundlekplats 26

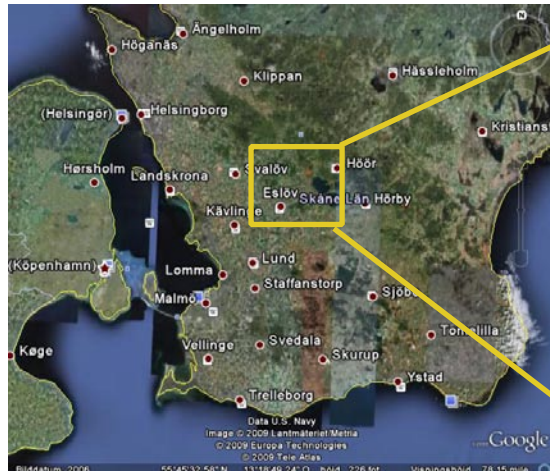
Diagonal i grönt 27

Björkskogen 28

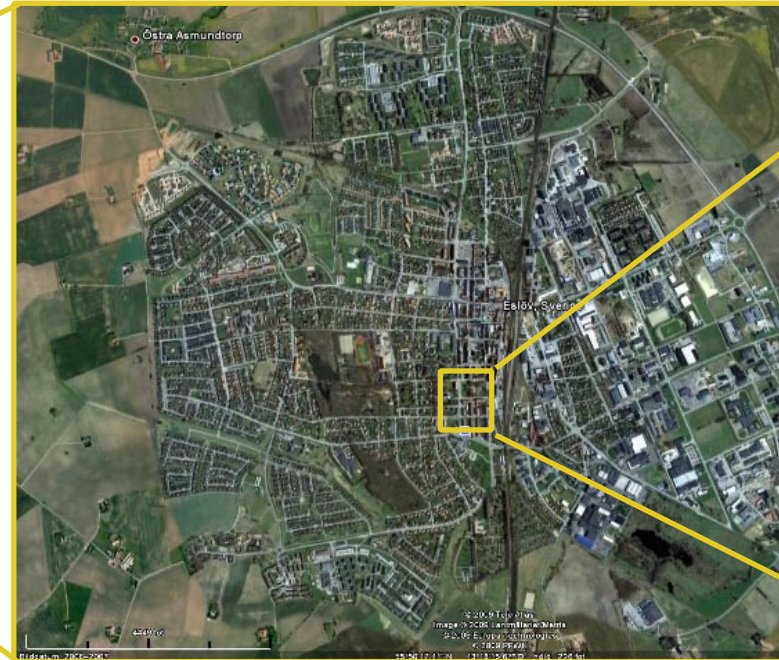
Medborgarplatsen 29

REFLEKTIONER 30

REFERENSER OCH KÄLLOR 31

Figur 2: Tre satellitbilder av Stadsparken i Eslöv med olika skala.

INLEDNING

Eslöv är huvudort i Eslövs kommun, centralt belägen i Skåne. Från början en järnvägsknutpunkt som blivit handelscentrum för den omgivande landsbygden och som idag främst är en ort med lagom pendlingsavstånd och goda kommunikationer med Lund och Malmö. En småstad med arkitektur från 1800-talets slut och framåt samt mycket grönska.

Stadsparken ligger mycket nära centrum av Eslöv, framför kyrkan och tidigare rådhus. Eslöv som fyller 100 år som stad 2011 har ett intresse av att förnya och förbättra stadsparken inför 100-årsjubileet.

Själv är jag bosatt i Eslöv sedan 4 år och har tidigare inga relationer med Eslöv så jag tror att jag ser staden med något mer objektiva ögon än de som är uppväxta här. Stadsparken är väldigt mycket en del av Eslöv har jag förstått när jag pratat med Eslövsbor. När jag sagt att jag ska fundera på ett nytt gestaltungs-förslag för parken har jag flera gånger, spontant, fått kommentaren, det är väl inget fel på den? Sedan efter den första kommentaren och lite funderande så kommer andra kommentarer som jag samlat under rubriken: intervjuer besökare.

Så visst finns det många kvalitéer i stadsparken att ta vara på men också en park som jag tror är typisk för många småstäder, den har liksom stannat i tiden utan att vara tidstypisk för någon epok.

Det tog lång tid innan jag förstod att stadsparken var Stadsparken, jag tyckte den var för liten för att kunna vara en stadspark och alldeles för ödslig och ”omysig”, öppen gräsmatta med glesa äldre träd utplacerade. Jag kunde se rakt igenom från alla håll bara när jag körde förbi i bil. Efterhand har jag kommit att uppskatta platsen mer och ser också mer av dess fördelar och möjligheter.

När och i vilket sammanhang tillkom parken? Hur kan man göra parken till en del av dagens Eslöv? Vilka faktorer påverkar hur vi uppfattar parken? Hur kan man göra den mer inbjudande och öka användningen av parken?

Mål

Målet med arbetet är att ge ett förslag på ny gestaltning av Stadsparken i Eslöv.

Viktiga delmål är att få en förståelse för parken som fenomen men också att få en bild av stadsparken i Eslöv över tid samt inte minst av hur parken kan fortsätta att vara en aktiv del av våra städer.

Metod och struktur

Med litteraturstudier har jag försökt att skapa en bild av den offentliga parken som fenomen och för att beskriva Stadsparkens historia i Eslöv har jag gått igenom protokoll i Eslövs kommunarkiv. För att få en insikt i parkanvändarnas behov och önskemål idag, har jag gjort analyser samt informella intervjuer av parkbesökare.

Eslövs historia är översiktligt med i arbetet för att det är en viktig del av Stadsparkens historia. Arbetet är uppdelat i 3 delar. Den första delen ger en mer generell bild av den offentliga parkens historia i Sverige, den sociala och ekonomiska utveckling som har påverkat och drivit fram utvecklingen av den offentliga parken. Jag refererar och diskuterar kring de texter om parker jag har läst. Här finns också en diskussion om mina egna funderingar om vad en stadspark är och kan vara.

Den andra delen fördjupar sig i Eslövs stad och Eslövs stadsparks historia, utveckling och framtid. Här kan man se de mer generella strömningarna i Sverige omsatta i en liten stads utveckling.

Den tredje delen innehåller analyser av parken samt presentation av ett nytt gestaltungs-förslag för Eslövs stadspark. Denna del innehåller också en sammanställning av de behov och önskemål jag kommit fram till dels från intervjuer av parkbesökare och dels från de texter jag läst och egna funderingar.

Resultat / produkt

Produkten av detta arbete är naturligtvis detta skriftliga dokument med tillhörande muntliga redovisning, men arbetet är också tänkt att presenteras för Eslövs kommun som ett förslag till omgestaltning av Stadsparken.

Min förhoppning är att detta arbete också kan presenteras för en bredare publik i Eslöv för att ge en bild av Eslövs stad och stadsparks historia och i vilket sammanhang stadsparken växte fram.

SEKELSKIFTETS PARKER

Sverige kring sekelskiftet

1800-talets Sverige är en tid av stora förändringar, strukturellt, ekonomiskt och inte minst socialt. Industrialismen slår igenom och flytten till städerna tar sin början. Med järnvägen minskas behovet av transporter längs vattenleder och städer växer upp kring gruvor, fabriker och järnvägsknutpunkter. Flytten från landsbygden, skråväsendets avskaffande 1864, nya yrkesområden inom tillverkning, handel och transport gör att gamla sociala mönster med storhushåll försvinner och ersätts av nya.

Storhushållet som var den vanligaste boendeformen på landsbygdens bondgårdar var vanligt även i staden före industrialismen. Hantverksmästarens hushåll bestod av flera generationer av den egna familjen, ofta med flera kärnfamiljer som var nära släkt, samt tjänstefolk och lärlingar. I det nya industrialiserade samhället bodde man i kärnfamiljen om familjen hade tillräckliga inkomster att försörja hustru och barn eller ofta ensamstående som delade rum i fabriken arbetarbostäder. Småhus i stadens utkanter blev också vanligt där arbetarna bodde samlade ofta i mycket ohälsosam miljö, dåliga hus med bristfälliga eller inga sanitära lösningar. Hög mortalitet och stor alkoholism.

År 1850 har Stockholm en medellivslängd för män på 20 år och för kvinnor 26 år (Hellspong och Löfgren, 1994). Stockholm har en högre dödlighet än både Paris och London. Ute i landet är det inte riktigt lika illa men även där är medellivslängden låg, främst i städerna.

Industrierna växer och många nya skapas. Ökad förädling av Sveriges stora råvarutillgångar bl.a. järn och trä som tillhandahåller vad de växande industrierna i Sverige och övriga Europa, inte minst vad det framväxande järnvägsnätet behöver, skapar en ny stark överklass med mycket pengar och inflytande, borgarna. I slutet på 1800-talet börjar borgarna flytta ut från stadscentrum i de större städerna, i de mindre städerna behåller centrum sin attraktivitet och allra finast är det att bo nära den nya järnvägsstationen.

Klassamhället förändras

I takt med att städerna växer i slutet av 1800-talet och början av 1900-talet, så lämnas storhushållet där klasserna bor och lever tillsammans, beroende av varandra, och med en stark social kontroll och samhörighet. Tidigare, både på landsbygden och i de städer som fanns, har de olika samhällsskikten bott nära varandra även när man inte delat hushåll.

Storbonden har bott granne med den fattige torparen och adelsmannen har haft fattiga hantverkare boende nära sitt stadshus. Men under 1800-talets andra hälft förändras detta. I takt med industrialismens behov av många arbetare i fabriken och borgarnas större inkomster, växer klasskillnaderna och segregationen ökar. Fabriken vill ha arbetarna nära, allmänna kommunikationer är obefintliga, många arbetare bor på eller i anslutning till sitt arbete.

Borgarna bygger nya stora fina hus utanför de gamla stadskärnorna med dåtidens nyheter såsom avlopp och vatten inne och inte minst elektricitet när den kommer. Arbetarna söker sina likar för umgänge och social samvaro. Den som har råd vill ha rent och vackert omkring sig och söker sig bort från stanken och smutsen från fabriker och bristfällig sanitet. Vissa större städer får t.o.m. särskilda områden för specifika hantverkargrupper (Hellspong och Löfgren 1994).

Storhushållet ersätts med kärnfamiljen. Tidigare har man, kvinna och barn haft sina specifika arbetsuppgifter i storhushållet för ett fungerande samhälle. Nu slår borgerligheten fast nya ideal där kärnfamiljen är det allena rådande, man lever tillsammans av kärlek och kvinnans uppgift blir att ta hand om hem, man och barn samt vårda de äldre. Man och kvinna är inte längre lika delar i en gemensam produktion utan kvinnan blir en del av hemmets mer slutna sfär. Mannen förväntas arbeta och får ett ökat ansvar för kärnfamiljens försörjning.

”Rollmönstret befann sig i gungning. Därför betonades hemmet och familjens sammanhållning så starkt i debatten. Det gällde den borgerliga familjen men det var också i hög grad arbetarklassen som åsyftades. Där hade i själva verket familjeinstitutionen utsatts för de största påfrestningarna, där var upplösningstendenserna tydligast. Och därmed blev den också en angelägenhet som rörde hela det borgerliga samhällets fortbestånd. Familjen stod för stabilitet och ordning, för borgerliga dygder överhuvudtaget, den var ett värn mot revolution. Om arbetaren månade om sin familj och skötte sin trädgård skulle han bli mindre benägen för våldsamma politiska aktioner (Eriksson, 1998).”

Figur 3: Fru Harström med dotter 1910, fru till handlaren Harström i Eslöv. En representant för borgarna i Eslöv runt sekelskiftet. Foto Föjers arkiv

Samhällets övre skikt borgarna och övriga styrande klasser känner ett reellt hot mot tingens ordning. Paris drabbas av hungerkravaller och gatustrider 1830, 1848 och igen på 1870-talet, genomförda av arbetare, studenter och intellektuella för bättre villkor för proletariatet. (Blennow, 2002)

De som har det sämst är desperata och har mycket litet att förlora på öppna upplopp. Franska revolutionen med påföljande blodbad är fortfarande inte alltför långt borta i tid. Resten av Europa är rädda att upploppen ska sprida sig och det skapas handlingsplaner i många länder för att förbättra levnadsvillkoren för de sämst ställda. Bl.a. allmänna hälsovårdsstadgan i Sverige 1874. (Blennow, 2002)

I Eslöv lägger köpingens arbetare ner arbetet både 1909 och 1911 för att få bättre levnadsvillkor och bättre lön. En offentlig anställd grovarbetare (man) i Eslöv 1909 tjänade mellan 20 och 25 öre per timme, mellan 460-600 kr per år. Stadssjuksköterskan erhöll en lön på 700 kr per år och stadsingenjören 3000 kr per år. Att ha hund kostade 10 kr om året i hundskatt (Kommunalnämndens protokoll i Eslöfs köping samt drätselkammarens protokoll i Eslövs stad).

Allmänna strömningar

Borgarnas ökade välbstånd, ökade kontakter med omvärlden i och med järnvägar och ökad handel ger ett ökat inflöde av nya idéer och tankar från omvärlden. Gamla ideologier och auktoriteter börjar ifrågasättas. ”Man skulle vörda kungen, fosterlandet och Gud, det var den officiella moralen i kung Oscars Sverige (Eriksson 1990) .”

Med Darwinismen kom helt nya och revolutionerande tankar som ifrågasatte skapelseberättelsen och därmed bibeln och prästerskapet. Det intellektuella livet som hade förlamats av de kristna dogmerna kunde nu söka sig nya vägar och den moderna naturforskningen och de engelska naturfilosoferna gav nya idéer. Nu kunde man ifrågasätta sakernas ordning och i den nya tidens anda kunde man påverka och förändra.

Konst, litteratur, arkitektur påverkas av de nya tankarna och nya tidningar ger möjligheter till offentliga debatter där intellektuella diskuterar och påverkar varandra. På 1880-talet vill man bryta med allt som uppfattas som gammalt och förlegat men på 1890-talet och sekelskiftet börjar man återupptäcka det ”gamla” och framförallt borgerligheten söker ”det genuina och det äkta”, man börjar studera forna tiders byggnadsstilar, material, mönster i tyger, folkdräkter m.m. Nationalromantiken råder.

Samtidigt börjar arbetarklassen organisera sig och kräva allmän rösträtt, 8 timmars arbetsdag och förbud för barn under 14 år att arbeta. (Eriksson 1998).

I borgerliga kretsar ökar intresset för de nya vetenskaperna, ny teknik och uppfinningar och därmed också möjligheterna att förändra världen med framtidstro och optimism. Man börjar undersöka, registrera och kartlägga sin omvärld och även den fattigare delen av befolkningen.

”Hygien i de svenska städerna studeras och kritiseras ingående under 1800-talet. Debatten omfattar stadsplaneringen i stort, vattenförsörjningen, den höga barnadödligheten och de undermåliga bostadsförhållandena (Eriksson, 1990).” Bevis kommer på den höga dödligheten, sjukdomarna, de svåra förhållanden under vilka en stor del av befolkningen lever. Detta leder fram till byggnadsstadgan antagen samma år som den allmänna hälsovårdsstadgan, 1874. (Eriksson 1998).

Stadsplanering diskuteras mycket i den allmänna debatten som ett sätt att förbättra levnadsvillkoren för de fattiga, man ska bygga bort de dåliga

Figur 4: Vy över stadsparken ca 1920-30. Foto Föjers arkiv.

bostäderna. Det ska byggas bättre bostäder med vatten och avlopp men inte mindre viktigt är raka gator som ska ge ljus och frisk luft, träd och grönska ska ge möjlighet till rekreation och fysisk aktivitet ute i friska luften.

Med upplysning och utbildning vill man förmedla vikten av hygien, goda seder och moral. Genom att ta vård om sig själv och sin familj kan arbetaren bli en god medborgare och därmed också få ett bättre liv menar de tongivande i debatten. Med en bättre miljö i hemmet men också i det offentliga ska arbetaren och hans familj få bättre hälsa. Det byggs mycket nytt i städerna, bostäder men också sjukhus, skolor och andra offentliga byggnader många av dem med parker runtomkring. Insikten om det gröna som ger hälsa åt både själ och kropp har fått stor genomslagskraft. Den stora alkoholförbrukningen oroar också. Kan man få arbetaren att tillbringa lördagskvällen i parken lekandes med sina barn så håller man honom borta från krogen med dess frestelser. (Nolin, 1999)

Detta är de stora folkrörelsernas tid, nykterhetsrörelsen, frikyrkorna, arbetarrörelsen. Men även andra typer av ideella föreningar och sammanslutningar blev vanliga ex. trädgårdsföreningar, historiska föreningar, föreningar för hälsa och sundhet. Många städer hade en förskönings- och planterings förening som aktivt planerade och tog initiativ till nya anläggningar samt ofta bidrog med pengar för planteringar och skötsel av parker och rabatter. Man var övertygad om att det gick att påverka människor med frisk luft och grönska men också att skönheten i träd och blommor skulle bidra till att påverka själen och därmed den allmänna moralen till det bättre.

Den som hade det vackert omkring sig blev också vacker i själen. (Eriksson, 1998)

Ebenezer Howard (1850-1928) vars skrift ”Tomorrow: a Peaceful Path to Real Reform” utgiven 1898, har påverkat mycket av vår nutida stadsplanering. Howard ”beskriver i sin skrift ett mönstersamhälle där det finns arbetstillfällen, umgänge, nöjen och samtidigt gröna omgivningar, ren luft och vatten, låga tomtpriiser, ljusa bostäder, trädgårdar, frihet och samarbete (Blennow, 2002).”

Detta är grunden till det som kommer att kallas trädgårdsstäder. I sin bok demonstrerar han tydliga diagram till grund för sina tankar. ”Ingen stad får växa till mer än ca 60 000 invånare, den omges istället med satellitstäder om ca 30 000 invånare vardera (Blennow, 2002).”

Varje stad har, i Howards skrift, ett grönt bälte runt samhället/ bostadsområdet, avsett för odling av invånarnas behov av grönsaker m.m.

Ett försök att skapa detta mönstersamhälle gjordes i England, med staden Letchworth påbörjad 1903 sex mil norr om London. I realiteten blev det dock en förstad till London. Howards planer om att göra varje samhälle självförsörjande på arbete och odling har över tid förändrats till en grön avskiljare mellan de bostadsområden som byggs framförallt som förorter till större städer. Hans tankar om trädgårdsstaden där alla har en egen täppa för rekreation har hängt kvar och påverkar fortfarande mycken stadsplanering i Europeiska städers ytterområden på gott och ont. Även om täppan ofta förvandlats till mer allmänna grönytor. (Blennow, 2002).

Jane Jacobs sammanfattar de tankar som haft största inflytande på den moderna ortodoxa stadsplaneringen. ”Den mest betydelsefulla strömningen börjar, mer eller mindre, med Ebenezer Howard, som var stenograf vid en engelsk domstol och hade stadsplanering som fritidsintresse. Howard studerade de fattigas levnadsvillkor i London under slutet av 1800-talet och ogillade med rätta det han såg, hörde och luktade. [...] Hans recept för att rädda människorna var att avskaffa staden. [...] Han ville skapa självförsörjande småstäder.” (Jacobs, 2004)

Det är säkert uppskattat med egen täppa och trädgård, men huruvida de gröna områden som fortfarande placeras runt många nybyggda bostadsområden, som i Howards planer var avsedda för produktion och som i verkligheten blivit en separerande faktor, verkligen tillför något bra är väl tveksamt.

Figur 5: Vita och Röda (byggt 1907) Malmöhusen. Lilla huset mellan är ett bostadshus. I förgrunden del av stadsparken Eslöv. Vykort

Parken i Sverige

Stadens officiella finrum kallar Catharina Nolin den offentliga parken i sin bok om *Den offentliga parken i Sverige under 1800-talet* (1999) och det ger, tycker jag, en rätt tydlig bild. De första parkerna var kungliga jaktmarker och trädgårdar som blir öppna för offentligheten på 1600- och 1700-talet. Öppna för allmänheten är en sanning med modifikation då endast adeln och högre ämbetsmän hade tillträde.

Exempel på detta är Kungsträdgården i Stockholm. Parkerna var inhägnade och användes för promenader till häst, i vagn och mer sällan till fots. Man skulle visa upp sig och bli sedd.

Under 1800-talet börjar man anlägga parker i städer. De första offentliga parkerna som anläggs placeras i flera fall på områden där man tar bort befästningsverk och murar men anledningen är att försköna städerna och initiativtagare är borgarklassen som har fått ett ökat välstånd, större inflytande och mer fritid. Ytterligare anledning till de nya parkerna är en önskan om att efterlikna adelns livsstil med promenader, som parkerna kallas innan ordet park blir allmän benämning

”Först i slutet av 1800-talet var park den vanligaste benämningen på en miljö avsedd för lustvandringar (Nolin, 1999).”

I Bremen anlades en park på fästningsvallen 1802-1809. Några svenska exempel är Hogland parken i Karlskrona som står färdigt 1825. Carolinaparken i Uppsala som påbörjas 1805, Kungsparken i Malmö (som planeras redan tidigt 1800-tal) men som inte invigs förrän 1872, utformad av dansken O. Högh-Hansen till ett besök av Kung Oscar II (Nolin, 1999).

En plats att visa upp sig, bli sedd och umgås på men också att göra nya bekantskaper på. Det finns också ett intresse för det exotiska med plantering av annorlunda träd och buskar från hela världen. Det anläggs tjusiga blomrabatter i starka färger och gärna dramatiska former på blad, suckulenter och kaktusar. Parken fick också gärna knyta an till stadens eller regionens historia genom monument eller skulpturer. Man ville också vara stolt över sin stad. Det finns inte en stad med självaktning som inte har en park eller något som de kallar park. (Nolin, 1999)

”I boken trädgårdsskötsel utgiven 1848 introducerar Daniel Müller den tyska stilen som alternativ till den formella (franska) trädgården och (engelska) landskapsparken. Müller gav läsaren tre olika stilar att välja på:

fransk, engelsk och tysk.” (Nolin, 1999)

”Den tyska stilen definierade Müller som en förening av den formella trädgårdens symmetri och landskapsparkens fritt grupperade träddungar, lövsalar och slingrande gångar.” (Nolin , 1999)

Man menade att den engelska stilen krävde för mycket plats för svenska parker och den franska var alltför strikt. En blandning av de båda passade bra för svenska förhållanden. Vad jag har kunnat förstå så är denna stil jämförbar med det som i England under samma tid kallades för ”gardenesque”.

Dessa parker har till stor del privata, eller kungliga, bidragsgivare som grund. Senare parker anläggs oftast av städerna själva då allmän kommunalskatt införs 1863 och städernas ekonomi förbättras.

Sedan följer en andra generation parker vars tillkomst har något andra drivkrafter. Parker utformade för en större målgrupp. I Tyskland invigs Klosterberggarten i Magdeburg 1824 gestaltad av Peter Joseph Lenné. I England är en av de första Birkenhead park i Liverpool invigd 1847 och utformad av Joseph Paxton, i New York anläggs Central Park under åren 1858-1863 utformad av Frederick Law Olmstead och Calvert Vaux. Dessa parker räknas bland de första som har den stora massan som målgrupp och från och med nu har de flesta parker som anläggs i Europa och USA, områden avsatta för spel och idrott. Tidigare fick inte besökarna beträda gräsmattorna och barnen skulle hållas under strikt uppsikt. (Bucht 1997 och Nolin, 1999)

Det skulle inte längre vara en park likt ett finrum utan mer ett vardagsrum för idrott, lek och rekreation. Ett svenskt exempel är Slottsparken i Malmö utformad av dansken Edvard Glaesel och invigd 1900.

”Parkerna skulle inte bara förbättra de boendes hälsa utan även levnadsvillkoren i övrigt” (Nolin, 1999). Det finns flera anledningar till att många offentliga parker börjar anläggas under senare hälften av 1800-

Figur 6: Stadsparken i Eslöv april 2009.

talet. De flesta anledningarna är knutna till industrialiseringen och dess inverkningar på de sociala strukturerna i samhället. En sådan anledning till dessa nya parker är en önskan om att förbättra villkoren för de fattiga. Det ska finnas möjlighet att vara ute och få frisk luft, barnen ska kunna leka i sol och ljus. Kärnfamiljen ska kunna umgås tillsammans på en hälsosam och tilltalande plats, en önskan om att kompensera för de undermåliga boendeförhållanden många fattiga har vid denna tid.

Vid 1800-talets slut råder nationalromantiken och framförallt borgarna, upptäcker landsbygden och naturen och finner den exotisk, genuin och en bild av det ursvenska. Detta påverkar naturligtvis även arkitektur och konst samt inte minst parkerna. De parker som anläggs runt sekelskiftet söker att efterlikna (den svenska) naturen och använder mest inhemskt material ex. björk samt mer träd och buskar och mindre blomrabatter. 1920- och 30-tal innebär ett återvändande till striktare former och en variant på nyklassicism.

Parkerna i Sverige skulle bidra till rekreation och fysiskt och psykiskt välmående var det tänkt av initiativtagarna, ett alternativ för framförallt arbetarnas, men även borgarnas fritid. Arbetarna som nu börjar att även de sluta sig samman i föreningar, för ökade rättigheter, förbjuds att hålla politiska möten i de offentliga parkerna vilket driver fram bildandet av folkparkerna. Den första folkparken anlades i Malmö 1893. (Bucht, 1997)

Man anlägger parker:

- För att skapa en offentlig plats för socialt umgänge
- För att ge de olika samhällsklasserna en plats att mötas på för att minska spänningar
- För att ge ett hälsosamt alternativ för arbetarklassens fritid
- I bildningssyfte för att påverka även allmänhetens känsla för kultur vilket accentueras genom att plantera exotiska växter och ibland även genom att hålla exotiska fåglar
- För att efterlikna adelns livsmönster
- För att göra staden mer attraktiv när järnvägen ökar resandet
- För att visa på stadens (stadsbornas) goda ekonomi och förfining
- Som en del av att försöka överföra borgerliga ideal till arbetarklassen, ideal som ska öka kontrollen av den stora missnöjda ”massan” vars gamla strukturer har raserats i och med flytten till städerna

”Offentliga parker i Sverige hade fram till 1960 anlagts i ett dussintal svenska städer”. (Nolin 1999)

VAD ÄR EN STADSPARK ?

Om jag ska definiera vad ordet stadspark betyder för mig, utan att medvetet reflektera, så är en stadspark:

En park anlagd under tiden 1850-1930. Öppen för alla, åtminstone dagtid. Ofta inhägnad från början. Centralt belägen i en stad i Sverige, relativt liten dvs det är möjligt att gå runt hela på mindre än en halvtimme. Äldre träd av inhemska sorter uppblandat med enstaka äldre exoter. Grusade gångar med böjda former. Öppna gräsmattor där man kan ana igenlagda rabatter. Enstaka rabatter finns kvar för sommarblommor. Grupper med buskar utslängda här och där på gräsyterna, ofta syren och schersmin. Parkbänkar utplacerade längs gångarna med en viss

regelbundenhet. En lekplats. En viss ödslighet ger sig tillkänna som endast lättar på våren och sommaren när solen skiner. Lekplatsen används sporadiskt vid fint väder. På kvällarna övertas parken av hundar på promenad med sin ägare och ännu senare av ungdomar utan annan plats att umgås.

Stadsparken som anlades som ett officiellt finrum för staden har förlorat sin ursprungliga uppgift som umgängesplats för stadens invånare. Många stora köpcentrum har ersatt parkens tidigare roll som plats för att flanera och visa upp sig och studera andra, inte minst på vinterhalvåret då vårt klimat ofta är något bister för långsamma promenader. Stadsparken som oftast när den anlades, hade en mycket central placering i staden, har tappat sitt centrala läge när centrum av staden har förflyttats från kyrka och rådhus till mer kommersiella centrum.

Parker anlagda senare och mer perifert i en stad är ofta mer avslappnade dvs inte så strikta i sin formgivning och inte heller i sin skötsel vilket troligen passar den nutida stadsbon bättre. Här finns också ett rikare djurliv fler fåglar, insekter och smådjur då det inte städas och klipps lika noga som i stadsparken. Stadsparken har i många småstäder blivit lite av en relik.

Så enligt min egen, högst subjektiva, definition är Eslövs stadspark en stadspark av denna gamla modell. Malmö stads definition av stadspark som finns i grönplan från 2003, publicerad på Malmö stads hemsida på internet, så är stadsparken i Eslöv ingen stadspark utan en grannskapspark.

En stadspark ska, enligt Malmö stads grönplan, vara på minst 10 hektar. Eslövs stadspark är på lite drygt 1 hektar.

Figur 7: Vy mot söder, stadsparken idag, april 2009

Texter om parker

Jane Jacobs ser, i ”*den amerikanska storstadens liv och förfall*” (2004), parken som varken bättre eller sämre än sitt sociala sammanhang. Dvs det område där parken är placerad avgör om parken tillför något positivt eller negativt. I ett, ur socialt perspektiv, välmående område där människor trivs och det finns en fungerande social struktur, där blir parken en tillgång för det sociala livet som fortsätter och parken används stora delar av dygnet av många olika sorters människor och åldrar.

I en stadsdel som har sociala problem kommer parken att förstärka dessa problem och bli ett tillhåll för kriminella och busliv därför att där är den sociala kontrollen om möjligt ännu mindre och svagare. Här finns ingen som ser eller vågar se de brott som begås. En plats som man undviker därför att den inte är säker. En park blir en tydlig värdemätare för hur omgivningens sociala struktur fungerar. Att anlägga park eller grönyta för att förbättra ett område kommer, enligt Jane Jacobs, att få helt motsatt effekt. Istället menar hon att man ska förtäta strukturer och blanda arbetsplatser, bostäder, affärer och offentliga funktioner för att få ett ständigt flöde av människor under en stor del av dygnets timmar. Alla offentliga ytor måste också planeras så att man kan röra sig igenom och med många mötespunkter dvs aldrig några återvändsgränder som blir ödsliga och därmed ”farliga”. (Jacobs, 2004).

Parken måste också vara något spännande dvs den får inte vara omedelbart överblickbar, det ska finnas olika delar och en blandning av öppet och slutet för att uppmuntra till upptäckarglädje för vuxna och barn. Detta har inget med säkerhet och trygghet att göra utan skrivs från en upplevelsehorisont. Tryggheten finns i den sociala strukturen som parken blir eller inte blir en del av.

Eivor Bucht skriver i ”Public parks in Sweden 1860-1960” (1997) framförallt om relationen mellan de som beställer parkerna i Sverige och de som utför själva anläggandet av dessa parker, trädgårdsmästarna eller parkdirektörer som de i vissa fall kom att kallas. De som beställde parkerna var påverkade av tidens olika strömningar, främst under den senare vågen av parkanläggningar, då önskan om att förbättra livsvillkoren för människor i städerna var en stark drivkraft för beställarna. De som utförde själva anläggandet av parkerna var mer intresserade av parkernas utformning och innehåll än idealismen bakom initiativet att anlägga parkerna, varför många parker utformades enligt dåtidens ideal om skönhet.

Istället för en ”naturlig” plats för rekreation och lek som var beställt blev det viktiga själva utformningen och växterna bl.a. exoter och vackra rabatter. Exempel på detta är stadsparken i Jönköping. (Bucht, 1997) Denna frihet i utformningen som svenska parkanläggare hade, har gett oss speciellt värdefulla parker historiskt och byggnadsmässigt. ”A good design and a careful construction and maintenance made many of these areas to good, sometimes excellent examples of contemporary open space planning and design (Bucht, 1997).” I exempelvis USA , i slutet av 1800-talet, blev många parker så fokuserade på sport och rekreation att parkernas utformning blev standardiserad efter funktion och utan estetiska hänsyn. (Bucht,1997)

Karl Lövries arbete i ”*Det gröna som identitetsskapande stadsbyggnadselement- objekt, koncept och struktur*” (2003) är uppdelat i 4 artiklar som från olika vinklar belyser definitionen av grönstruktur

i svenska kommuner de senaste 20 åren. Den första artikeln diskuterar vad som egentligen menas med begreppet grönstruktur. Är det alla obebyggda ytor i staden? Eller är det alla ytor i en kommun som uppfattas som rekreationsområde, dvs definitionen innehåller ett mått av kvalitet på grönytan. Grönstrukturen blir en motsats till det bebyggda. Artikeln beskriver också hur begreppen kan användas för att minska invånarnas engagemang då de gröna objekten avidentifieras genom att beskrivas som grönytor istället för park, bollplan, kyrkogård etc.

Den andra artikeln är en genomgång av 41 grönplaner från olika kommuner avseende begreppsförvirringen både över tid och mellan kommuner avseende gröna ytor inom respektive kommun, samt hur dessa begrepp skiljer sig från de begrepp som används av gemene man i dagligt tal. Framförallt utifrån begreppet park och de omskrivningar som kan användas i grönplaner. Det absolut roligaste (eller sorgligaste) är begreppet ”störd skog”. Artikeln behandlar också hur svårt det är att definiera ett ord som park som innehåller så otroligt många aspekter och tolkningar. Om den yta som beskrivs saknar en tydlig identitet i vardagsspråket, ex. de stora öde gräsmattorna kring 60-och 70-talsomåden, kommer nya benämningar som ex. grönyta lättare att få fäste hos allmänheten. (Lövríe, 2003)

Den tredje artikeln behandlar trädgårdar som stadsbyggande element utifrån 3 villaområden i Eslöv från skilda epoker med olika stora trädgårdar. Efterhand som trädgårdarna har blivit mindre och mindre har också det stadsbyggande elementet i växtligheten minskat. När trädgårdarna blir mindre så blir också platsen för större buskar och träd mindre och området, utan struktur på höjden, uppfattas som ödsligare och mindre stadslikt, (småstadslikt). (Lövríe, 2003)

I den fjärde artikeln har Lövríe (2003) studerat 82 kommunala grönplaner från 1973 och framåt avseende hur begreppsstrukturen förändrats över tid men också hur det gröna betraktas som en separat enhet ur stadsbyggnadsperspektiv. De gröna, obebyggda ytorna ska hållas ihop och bilda enheter som en motsats till det bebyggda. Men artikeln nämner också att antalet grönplaner som betraktar det gröna som en integrerad del i stadsbyggandet har ökat på senare år.

Elisabeth Lundgren Alm skriver i ”*Stadsgrönskan - Integrerat eller separerat stadsbyggnadselement*” (1996) om de problem som stadsplaneringen står inför och pekar på hur det grönytebegrepp vi har idag inte fungerar, utan istället delar av staden i sektorer där segregering och avstånd ökar mellan människor och samhällsgrupper, vilket i sin tur ger ökade sociala problem. De flesta nya bostadsområden som byggts under 1900-talet i Sverige och som fortfarande byggs består av mer eller mindre homogen bebyggelse med ett grönområde runt. Ett grönområde som till största delen består av gräs med enstaka buskage och träd, öppna ytor som blir effektiva och tydliga avgränsningar mellan områden och människor.

Bostadsområden som till stor del är tomma på vardagarna när de boende arbetar och går i skolan. Grönytor där det är lätt att bli rånad när det är mörkt och de boende har återvänt till sina bostäder där de håller sig hemma. Dessa grönytor som fungerar som avgränsare mellan områden är inte platser som inbjuder till fritidsaktiviteter, annat än möjligtvis förstörelse av bänkar och papperskorgar kvällstid. (Lundgren Alm, 1996)

Jag uppfattar det Lundgren Alm skriver som en svensk applicering av Jane Jacobs idéer. Att tillföra grönt löser i sig inga problem, det bara förstärker det som redan finns på gott och ont. Min tolkning av det Lundgren Alm kommer fram till är att staden är just det, en stad, skapad av och för människor och att då försöka föra in biologisk mångfald och

beskriva stadens grönska som natur som om det var landsbygd verkar minst sagt felriktat. Därmed inte sagt att de djur och insekter som trivs i staden inte också ska beredas plats och inkluderas i stadens parker så långt det överhuvudtaget är möjligt. Vi behöver djur och fåglar oändligt mycket mer än de behöver oss men för den skull kan staden aldrig bli landsbygd.

Dag Yttri skriver i sin artikel ”*Parken som rom for felleskap og tilflukt i moderne byliv*” (2002:1) att parken har en sammansatt karaktär. Dels en urban karaktär där människor kan få vara anonyma i en gemenskap och uppleva ett större folkliv, dels en existentiell karaktär där människor kan finna ro, dra sig tillbaka och känna närhet till natur. Urbant i Yttris artikel används i betydelsen av sociala och kulturella kvaliteter inte arkitektonisk utformning.

Parken blir ett stadsrum där man kan mötas utan att distraheras av reklam och skyltfönster så som i ett kommersiellt centrum. Dessa möten mellan människor är oftare spontana i parken. Han skriver också att parken blir ett rum mellan det privata och det offentliga, ett rum där man gör saker som annars inte sker i stadsmiljö såsom att leka med barnen eller hunden, äta, sola, läsa. (Yttri, 2002).

I parken kan man få en något djupare bild av de som bor i området och använder parken, man blir bekant utan att känna varandra. Det ger en känsla av samhörighet i närområdet. Naturen i parken får människor att slappna av vilket ökar möjligheten för spontana möten på ett sätt som är svårare i andra urbana rum såsom gator och torg.

Om det existentiella planet skriver Yttri om människors behov av mental vila från vardagens stress och stadens höga tempo, där parken fyller en stor funktion. De han intervjuat talar om känslan av frihet där den fysiska rumsligheten och utsikten har stor betydelse för känslan av frihet.

Jag är osäker på vad Yttri menar om den fysiska rumsligheten men jag tolkar det som den känsla av mycket stort rum som bara träd och höga buskar kan ge. Att känna sig trygg och ha en inramning och ändå ha känslan av ljus, luft och rymd.

Yttri (2002) menar i sin artikel att parker är en viktig motvikt till samhällets genomorganisering i tid och rum. Han pekar också på behovet av att parken behöver vara gestaltad så att där finns rum både för det spontana mötet mellan människor och möjligheten att få vara ensam och finna ro samt plats för att vara ensam i sällskap med andra som är ett av den urbana miljöns positiva drag.

Enligt Louise Nyströms artikel ”*Parkens paradoxer*” (1994) så har vi för mycket grönytor vilket gör att staden blir för gles, vi tillbringar för mycket av vår tid i bil därför att det har blivit för långt att gå. Glesbygdsbon tillbringar mindre tid i bilen är storstadsbon, vi betalar mer för att bo så centralt (och grönfritt) som möjligt, vi vill inte släpa hem våra matkassar genom grönområdet utan vill ha nära till affärer, dagis, restauranter m.m. Parken vill vi njuta av på vår fria tid, då ska den också vara nära. Detta påminner en hel del om Jane Jacobs som Nyström också refererar till.

Enligt John Miller i ”*Park configuration and use : Towards a general theory of parks*” (1993) måste parken om den ska fungera i ett socialt sammanhang ha en struktur som tydligt kopplar till omgivande bebyggelse och parken bör innehålla både transportsträckor och andra mer långsamma delar som möts då och då för trygghet och omväxling. Miller menar också

att parken bör innehålla, platser att mötas där vägar korsar, och platser att betrakta på, där det är lugnare men ändå delvis öppet.

Dan Hallemar skriver i sin artikel ”Parkliv i kvarteret” (2007) om små parker insprängda i ett mycket tätbebyggt bostadsområde i Barcelona från 1800-talet, Eixample.

Det finns nästan ingen offentlig mark för parker och torg så man har provat en ny idé. I artikeln beskrivs hur staden köper in bostadsgårdar, säljer marken under gården som garage, och anlägger en offentlig park på innergården, öppen för alla.

Parkerna har olika arkitekter och utseende men de är genomgående mycket populära för alla åldrar. Detta projekt har slagit väl ut och parkerna är välbesökta en stor del av dygnet. Trygga, då de används mycket men också för att bostadshusens fönster vetter mot gården och det är alltid någon som kanske tittar ut och ser vad som händer.

Barcelona hade 2007 anlagt 35 sådana parker med en sammanlagd yta på 70 000 kvadratmeter och målet är 45 parker år 2010. De har blivit oaser i stadslivet men de är fortfarande väldigt mycket en del av staden och omöjliga i ett ickeurbant sammanhang.

Figur 8: Vy över stadsdelen Eixample, Barcelona. Fortfarande ett av världens mest tätbebyggda områden.

Figur 9: Innergårdspark i stadsdelen Eixample, Barcelona

Figur 10: Innergårdspark i stadsdelen Eixample, Barcelona

Sammanfattning och egna tankar om texter

När parkerna började anläggas hade det gröna, och ytan i sig, ett berättigande i de trångbodda och fattiga städerna med bostäder som var små, osunda och ohälsosamma. Att då erbjuda en yta med ljus, luft och grönt var oerhört positivt och trångboddheten gjorde att även grönytorna fylldes med människor och var trygga, platser med ett rikt socialt liv stora delar av dygnet. Idag när vi, till och med i staden bor förhållandevis glest, och åtminstone i utkanterna av en stad har grönytor som är så stora att människorna inte räcker till blir ytorna tomma och därmed otrygga platser.

Det finns nog inte många som är missnöjda med sitt boende som tycker att allting blir bra bara för att kommunen anlagt en gräsmatta med lite träd och buskar i närheten, tvärtom blir man bara arg över att det ödslas pengar på ”pynt” om det viktigaste brister i vår boendemiljö. Däremot kan växter höja kvaliteten på de mötesplatser som redan finns och som används.

Vårt nordliga klimat gör också att vi gärna håller oss inomhus på vintern om inte vädret är exceptionellt bra. Stora köpcentrum har till viss del ersatt flanerandet på söndagarna där vi betraktar varandra, umgås och blir sedda men finns här plats för det spontana oplanerade mötet mellan främlingar?

Ska vi då inte ha park i staden?

Naturligtvis ska vi det. Jag tror inte det finns många människor som inte gläds åt en vacker park eller fåglarnas sång på våren eller de underbara höstfärgerna i trädens löv på hösten. Vem vill inte ha picknick i solen en sommardag även i en stad. Svenskarna har en stark kärlek till naturen eller det som vi betraktar som natur, växter, träd och blommor, småfåglar osv. Att denna kärlek till naturen, där man kan vara sig själv och koppla av, bara är knappt 100 år gammal är svårt att förstå, denna kärlek till naturen uppfattas som så ursvensk och så fast förankrad ”i alla tider”. Svårt att förstå är också att naturkärleken har sin grund i de borgerliga idealen som en avkoppling från det ständiga behovet av kontroll; av tiden, produktionen men också av känslorna.

”I och med att naturupplevelsen avskilts från produktionen (industrialismen tagit över försörjningen från landsbygden) har den inkorporerats i konsumtionssfären, i privat- och fritidslivet. Denna nya koppling har givit naturen samma kompensatoriska kvaliteter som det trygga hemlivet eller det hektiska nöjeslivet.” (Frykman och Löfgren 1980)

En sanning med modifikation då adel och överklass romantiserar naturen och landsbygden redan på 1700-talet med sina herdar och herdinnor men det är väl så att det slår igenom i de bredare lagren under 1800-talet. Borgarna skaffar sig fritidshus för rekreation och motion, arbetarna kolonilotter eller en bit mark i anslutning till arbetarbostäder för att dryga ut sin inkomst med egen odling.

Vad som däremot är väldigt tydligt i allt jag läst är att det inte är mängden grönyta som är positivt för en stad eller ett område, utan kvalitén på grönytan. Det är hur parkytan relaterar till sin omgivning, som avgör om den tillför något positivt eller inte.

Det är inte det täta buskaget som är farligt det är avsaknaden av människor som vill och vågar se. Finns det många som använder parken så är den trygg, en tom park är inte trygg. Det är nog så att uttrycket grönyta inte tillfört något i stadsplaneringen utan snarare gjort det lättare att separera det gröna från staden och stadsplaneringen. Det gröna blir som en del av landsbygden, natur som förirrat sig in i staden, och som inte behöver integreras utan blir något eget, en utsmyckning, i bästa fall. Som en

blomma i hatten istället för en del av stadens själ. I sämsta fall en gräsmatta som ska klippas varje vecka men som aldrig används.

Det finns inga stadsparker på landsbygden. Parken är inte natur utan av människor skapad struktur och miljö även om den skapas av levande ting och besöks även av djur och fåglar som delar staden med oss. Parken är inte ”störd skog” som det står i en kommunal grönplan (Lövré 2003) eller en viss volym grönyta som ska ha en skötselbudget. Parken är lika mycket en del av staden som de hus, gator och torg som finns där, historiskt, kulturellt, arkitektoniskt, identitetsskapande och inte minst känslomässigt.

I begreppet park ryms historia, minnen, känslor, upplevelser, träd, blommor, form, struktur, kultur och inte minst sinnesintryck. Vilket troligen är det som också gör det så svårt att få in det i kommunal planering. Hur betecknar man den kärlek och kunskap som krävs för att kunna förvalta en park över tid på ett sådant sätt att parkens identitet vidmakthålls och helst utvecklas? Att anlägga en park kan nästan vem som helst göra efter en ritning, men att förvalta en park, underhålla och sköta, att ansa rätt, beskära på ett sätt som tar fram platsens själ, och inte bara klippa gräsmattor en gång i veckan på sommarhalvåret och ta bort det som är dött, kräver en närvaro men framförallt kunskap som är svår att hitta idag, även om jag tycker att det börjar förändras en aning.

Förtätning är nyckelord hos många av de författare och skribenter jag läst. Vi har i Sverige en ofantlig rikedom på utrymme jämfört med de flesta andra länder i världen så även om vi förtätar byggnader i vår stadsplanering tror jag att det är svårt att uppnå den förtätning som i sig påverkar den sociala strukturen, åtminstone i det som vi kallar park. Dessutom har vi råd att bo förhållandevis få i våra bostäder d.v.s. även om man förtätar byggandet så är antalet människor per kvadrat meter kanske inte tillräckligt för att enbart på denna faktor uppnå den eftersträlvade sociala effekten.

Lövré (2003) skriver om trädgårdar som identitetsskapande stadsbyggnadselement där det framförallt är de områden som har plats och utrymme för större träd och buskar, vars volym och struktur påverkar stadskänslan i positiv riktning. Denna identitetsskapande faktor bör kunna användas mer framförallt i mindre städer som Eslöv är. Intressant är att i t.ex. Holland, där man har lite mark per person, så planteras även den minsta lilla trädgårdsbit med stora träd. Det borde vara möjligt att påverka detta även i Sverige och på så sätt få en mer stadsmässig påverkan från växtligheten även där ytan är liten. Det största problemet, som jag ser det, är att parker idag i Sverige även om de ofta ligger under samma förvaltningar som de som är ansvariga för stadsplaneringen, inte inkluderas i stadsplanering utan ses som ett skötsel- och underhållskonto. Man har på många platser mentalt separerat stads- och samhällsplanering från park vilket har fått parken att tappa identitet och personlighet vilket även påverkar den stad som parken ligger i på ett negativt sätt. Det byggda och det gröna har blivit varandras motpoler istället för en gemensam helhet. De hör ihop, parken och staden.

Jag är övertygad om att en park behöver en uttalad kontakt och sammanhang med omgivande bebyggelse men också att en park måste innehålla element som kan attrahera besökare i sig. Den kan inte vara så statisk att den blir en relikt från senast den gjordes om när nu det var...

Hus renoveras, målas om, de förändras över tid, så skulle jag också vilja se våra parker göra utvecklas och skötas, undantaget de som ska vara museala, för de har en annan uppgift att fylla. Parkerna är en del av staden och behöver förnyas och anpassas till nya önskemål och behov. Att byta färg på annuellerorna räcker inte. Kanske att man låter gräset bli äng en sommar eller ha en konstutställning ett par månader, ställa ut solstolar till allas förnöjelse, låta lokala föreningar låna en del för träning och

uppvisningar, sätta upp redskap för lek och idrott för bredare grupper än bara gungor och klätterredskap för småbarn. Hyra ut redskap för boule, basket, badminton etc. i glasskiosken. Parken måste vara mer levande och mer en del av sitt sammanhang, staden.

Minska på volymen grönyta som ska underhållas i ett samhälle/stad, lägg mer pengar på kvalitet i de parker och grönytor som är viktiga för att stimulera en levande stad med en positiv social struktur. Vi har i Sverige en oerhörd rikedom i den enorma yta som finns tillgänglig det är en stor förmån och det är kanske lätt att slösa bort den, att inte se den och uppskatta den för alla gräsmattor som måste klippas. Kanske ska vi plantera igen merparten av gräsmattor med marktäckare och buskar som inte behöver klippas ständigt och jämnt, för att frigöra resurser för att levandegöra de parker som verkligen betyder något.

Karl Lövré (2003) har, i sin avhandling, en mycket bra idé om att dela ut/sälja all mark som ligger runt bostadsområde till tomtägarna. Fördela mark till intelligande markägare av sådan mark som ”bara” är obebyggd mark där det ska klippas gräs o.s.v. men som ingen använder.

Satsa på det som har ett högre kvalitativt värde och satsa på fler funktioner och bättre innehåll på de ytorna. Förtäta, förtäta och förtäta både genom att bygga mer på ointressanta grönytor och satsa alla resurser på totalt sett mindre volym ytor men ge dem mer innehåll och underhåll dem med kunskap och engagemang och inte minst kärlek.

Figur 11: Tidig sommarmorgon i Stadsparken i Eslöv ca 1930. Vykort

Figur 12: Ånglok vid Eslövs station 1916. Foto Föjers arkiv

ESLÖV STAD

Historik

Första gången Eslöv nämns är i en skrift från 1100-talet och kallas då Haesleff. Enligt en karta från 1717 låg Eslövs by i nuvarande korsning Västergatan-Remmarlövsvägen. Invånarantalet i Eslöv 1825 uppgår till 327 personer. År 1911, när Eslöv får stadsrättigheter, uppgår invånarantalet till 5 396 personer. År 2006 är invånarantalet ca 16 800 personer och ökande.

Järnvägen anländer till Eslöv 1858 och från 1866 har staden blivit en viktig knutpunkt för järnvägen i Skåne och knyter samman Ystad, Landskrona och Helsingborg med södra stambanan. Eslöv blir då också en mycket viktig handelsort för jordbruksprodukter för hela Skåne och det kommer handlare ända från Danmark och Tyskland för att köpa kreatur och spannmål. Det är ingen slump att Felix startar sin förädling av lantbruksprodukter i Eslöv. Här finns också invandrade entreprenörer som startar företag. Eslövs första egentliga industri startas redan 1869 av bröderna Ferdinand och Johan Renck, invandrare från Tyskland. En yllefabrik som innehåller karderier och spinnerier samt en klädesfabrik. Fabriken som låg där Joel Sallius plats finns idag (en del av stadsparken) totalförstördes vid en brand 1898.

I Eslöv grundas och drivs även andra kända företag såsom Salubrin-Druvan, Åkermans verkstäder, Eslövs yllefabrik. Här fanns mejerier, sprittillverkning, skofabrikanter m.fl.

Eslöv har flera parker och naturområde. Den park som idag används mest är nog Trollsjöparken, ett område som började göras om till park 1909 och som även tidigare använts av stadsborna som utflyktsmål. Trollsjöparken har bl.a. en stor damm med mycket ankor, en utomhusscen, glasskiosk och här finns också en minneslund för husdjur. I Trollsjöparken är det prydligt och välklippt runt dammen och lite vildare, mer naturlika områden i utkanterna. Här kan man promenera men också vara lite avskild. I Trollsjöparken firar man Valborg och det ordnas konserter på sommaren, här matar man också ankorna och promenerar. Trollsjöområdet är nog det som närmast kan beskrivas som Eslövs stadspark idag ur funktionshänseende.

Edelbergsparken, en gräsmatta med buskar och träd vid stadshuset. Inga sittplatser eller gångstråk. Från början sankmark senare stadens soptipp ända fram till 1950-talet.

Badhusparken, troligen Eslövs äldsta park från åtminstone 1884, från början kallat Köpingsparken då Eslöf var en köping, senare uppkallat efter det offentliga badhus som låg intill parken ända fram till 1970-talet.

Fäladen (Backarna) skogsparti runt nya vattentornet, högt beläget. En del av detta område är naturskyddsområde sedan 1913 då man upptäckte att här på backarna möttes under istiden den stora nordostisen med urbergsgranit och den ungbaltiska från sydväst med kalkhaltig lera och krita vilket gett området en mycket speciell flora.

Andra områden är Snärjet, ett skogsområde öster om Eslöv inom cykelavstånd från centrum och Abullah-hagen, ett naturområde med fåladsmark som visar hur mycket av naturen såg ut innan Eslöv blev annat än landsbygd.

Vid Östra skolan fanns en skolpark, anlagd 1876 av skolans förste folkskollärare Nils Hultén (1851-1921) som var mycket trädgårdsintresserad. Området har idag fortfarande många vackra stora

och mycket gamla träd kvar, dels på Östra skolans område, dels i privata trädgårdar avstyckade från skolans park. Folkskolläraren Nils Hultén har också skapat en del av de gamla större trädgårdarna i Eslöv. (Olsson, okänt år, Wikipedia, Thornberg 1997,)

Eslöv idag

Eslöv är centralort i Eslövs kommun. Centralt belägen i Skåne fungerar den som förort till de närlägnade städerna Lund och Malmö.

Eslövs första stadsplan görs av Erik Bülow Hübe redan 1911 när Eslöv får stadsrättigheter, den stadsfästs av kungligt majestät 1913. Stadsplanen beräknades för en folkmängd på upp till 50 000 invånare. Erik Bülow Hübe var förste stadsingenjör i Malmö 1921-1946. Som stadsplanerare lyfte Bülow Hübe fram vikten av parker i planeringen. Han var tydligt influerad av det tidiga 1900-talets idéer om trädgårdsstaden, vilket ännu kan uppfattas i Eslöv. De olika epokernas hus har nästan alltid mer eller mindre stora trädgårdar och det finns många parker och många grönytor med eller utan tydlig funktion.

Eslöv är också känt, framförallt bland trädgårdsintresserade, för att ha många speciella trädgårdar och träd ofta väl anpassade i stil till huset de tillhör. Även för en förstagångsbesökare ter sig Eslöv om sommaren som en grön stad. ”I Eslöv är troligtvis nästan hälften av stadens yta villaträdgårdar” (Lövríe 2003)

Arkitekturen i Eslöv består av sekelskifteshus i centrum, runt Stora torg, främst 3-4 våningshus. Det finns även kvar en del områden med gatuhus från 1800- talet. Det byggdes mycket ända fram till första världskriget, många stora vackra villor, mellan centrum och Trollsjöparken som anlades 1909-1914. Mellan första och andra världskriget minskade byggandet för att åter ta fart på 50- och 60-talet då många villaområden kom till. Byggandet har bara fortsatt, främst nya villaområden och Eslöv växer fortfarande.

Centrum har ett stort utbud av affärer, här finns restauranger, banker, apotek och systembolag. Många av de mindre affärerna känner av konkurrensen från de stora köpcentra som finns runtomkring, främst i Lund. Men det öppnas ändå nya butiker och de stora kedjorna håller på att etablera sig även här. Eslöv var till för ca 10-20 år sedan en utpräglad industriort med mycket tillverkningsindustri.

Framtidens Eslöv

Eslöv som började som handelscentrum för jordbruksprodukter och utvecklades till industristad p.g.a sina mycket goda förbindelser, billig tomtmark och arbetskraft i förhållande till Malmö och Lund har blivit en boendeort. Beroende på de goda kommunikationerna blir Eslöv mer och mer en förort till Lund och Malmö. Industriernas betydelse har minskat avsevärt och det är fler som pendlar än som arbetar i Eslöv. Risken är stor att Eslöv i framtiden bara blir en sovstad, där människor bor medan de handlar och roar sig där de arbetar vilket skulle leda till ett tråkigare Eslöv med mindre inkomster för kommunen.

Ett sätt att motverka detta är att Eslöv satsar mer på sin utemiljö och på att profilera sig som ort, med många vackra, gamla och nya hus. Eslöv har också stor potential i form av de park- och grönområde som finns även om det är uppenbart att många skulle må bra av förnyelse. Trollsjöområdet är det enda som det redan satsats en del på, åtminstone som jag har noterat.

Landskapet runt Eslöv erbjuder inte så mycket rekreation då det till största delen består av jordbruksmark. Det finns många sovstäder runt om i Skåne som har vacker natur ”gratis” eller som har satsat på olika profileringar så som exempelvis hästcentrum.

Eslöv skulle behöva en egen stark profil för att attrahera boende och höja sin status. Idag är Eslöv en trevlig ort med stor inflyttning framförallt till nya tiders egna hem. Det byggs mycket villor runt Eslöv men dessa nya invånare har nära till motorvägen och nära till de stora köpcentrum som finns, på gott och ont. Eslöv centrums mindre affärer har inte alltid så lätt att konkurrera. Dessa ”nybyggare” flyttar inte alltid till Eslöv, de flyttar till en ny villa 2 mil från Lund. Eslöv har fått en ny uppgift, att bli en ort där de boende vill vara även när de inte arbetar.

Det finns en annan målgrupp som också flyttar till Eslöv om än inte i lika hög uträckning och det är de som flyttar till lägenhet i centrum och som inte vill ha eller behöver bil utan använder allmänna kommunikationer. Från Eslöv tar det ca 10 minuter med tåg till Lund, 25 min till Malmö och 70 min till Köpenhamn. Och bostadskostnaderna i Eslöv är mycket lägre än i både Lund och Malmö.

Eslövs centrum växer idag österut där det redan har börjat byggas både hyresrätter och bostadsrätter. Öster om järnvägen finns idag ingen park utan det är Stadsparken som är närmast och den blir då ännu mer viktig för centrum av Eslöv.

Ytterligare ett argument för stadsparkens betydelse för Eslöv är klimatfrågan. Vi är alla medvetna om att vi behöver minska vårt beroende av bil, och allmänna transporter blir mer och mer viktiga. Detta gör de möjligheter till rekreation som finns i centrum av staden än mer betydelsefulla.

Vad Eslöv har som nästan ingen annan ”förort” i Skåne har, är att vara stad! Identiteten som stad är något för Eslöv att ta fasta på och utveckla i sin profil även i den gröna stadsstrukturen.

Figur 13: Stadsparken i Eslöv april 2009. Vy mot väster

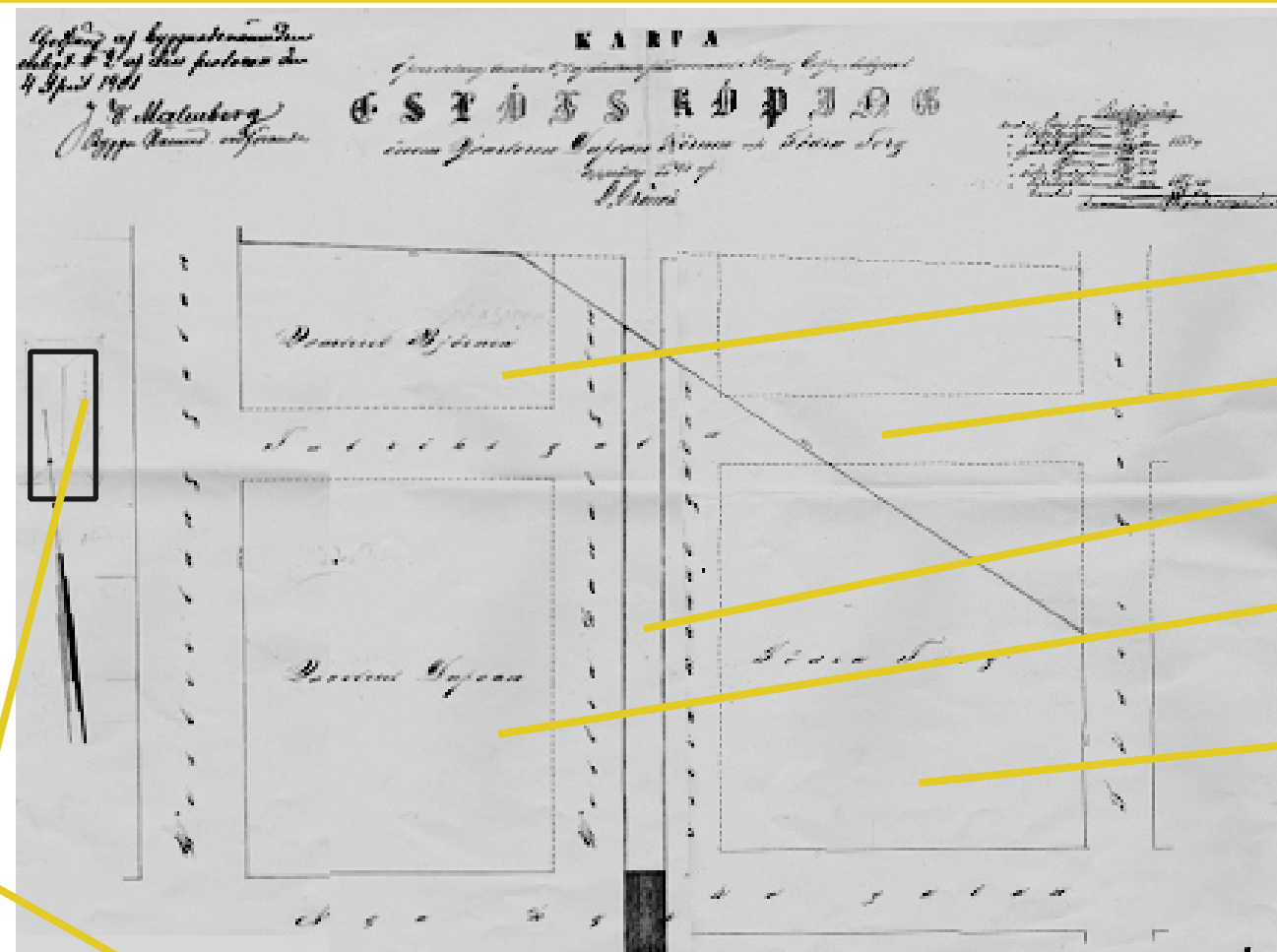
Två kartor från olika årtal som delvis visar samma plats.

Den översta kartan är från byggnadsnämnden 4 april 1901 och visar de tomter som finns på platsen där det senare kommer att bli stadspark. Kartan har gjorts för att kunna mäta och ange exakt tomtstorlek. Ursprungskartan är gjord 1893.

På kartan ser man den öppna kanal som går från norr till söder genom området. Det var tidigare sankmark och kanalen grävdes för att dika ut sankmarken.

Här ser man också att det går en gata, Fabriksgatan, rakt genom det som senare ska bli park. Där Fabriksgatan går ligger idag en grusad gång genom parken.

Rådhuset

Figur 14

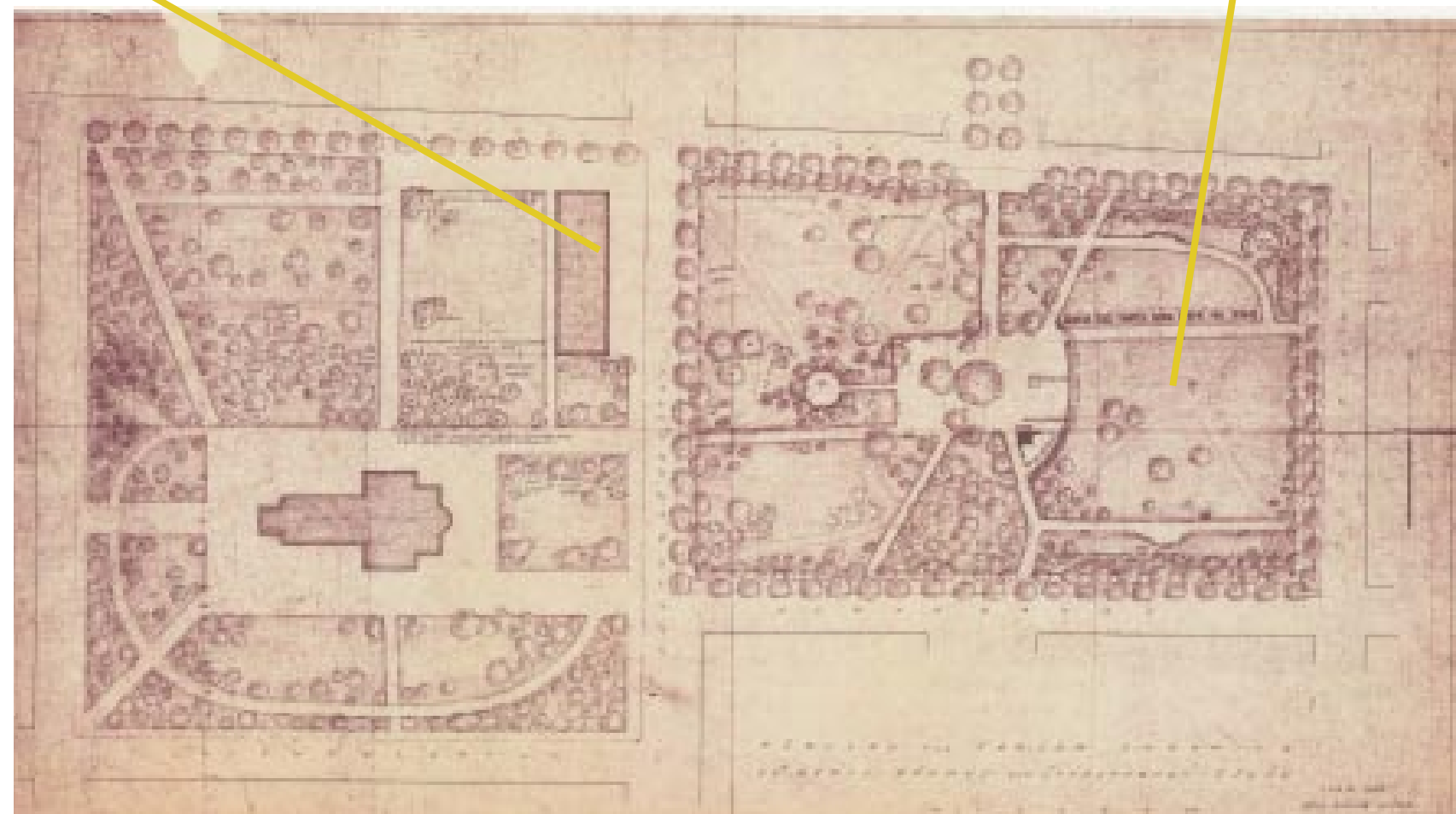
Karta nummer två är Erik Bülow Hübes ritning från 1926. Denna ritning visar både det som idag är stadsparken och det som är kyrkoplanen runt kyrkan. Kyrkoplanen räknas inte idag till stadsparken då den ägs av kyrkan och sköts av kyrkan. Endast den del som ligger öster om Västerlånggatan ingår i dag i parken. Denna plan blir aldrig realiserad, den anses för kostsam för Eslöv.

När man 1933 igen beslutar sig för att utveckla parken så använder man denna plan men realiserar bara en liten del. Tittar man noga på planen kan man se de ursprungliga gångarna inritade med tunnare penna.

Kanalen är här helt övertäckt och det finns inte längre något öppet vatten.

Den västra delen realiserar delvis och den östra blir i det stora hela oförändrad fram till idag i utformningen. Växtmaterialet har förändrats över tid, alléerna är borta och är i väster och söder ersatta av nya träd.

Båda kartorna finns i original i Eslövs kommunarkiv.

Figur 15

BESKRIVNING AV ESLÖVS STADSPARK

Parken växer fram

När järnvägen kommer till Eslöv och stadens uppsving som handelscentrum börjar, så håller all handel till på det som idag är Stora torg och som ligger närmast järnvägsstationen. Efterhand som Eslöv och handeln växte behövdes en egen plats för kreaturshandeln.

Den 9 december 1892 avhandlar kommunalnämnden i Eslöfs köping ett erbjudande de inte kan tacka nej till. Att köpa den tomt som sedermera kommer att bli det nya kreaturstorget. Detta erbjudande kommer från Pher Larsson som äger marken tillsammans med Bengta Jönsson men initiativtagare, och den som skriftligen talar för förslaget, är J.W. Malmberg som är ledamot i kommunalnämnden. (Kommunalnämndens protokoll)

J.W. Malmberg skriver ”Då Köpingens behof af ett kreaturstorg mer och mer framträder och det dertill å kartan föreslagna området vid Kyrko och Södergatan ostridigt är dertill mest passande såsom beläget i närheten af det andra torget, och då det torde vara ett önskningsmål för köpingens innevånare att förekomma det platsen framför vår vackra Kyrka och Elementarskola kommer i enskilda spekulanter ego och bebygges, hvarigenom utsigten ditåt tillintetgöres, så torde det nu vara af stor vikt för Köpingen att inköpa hela det erbjudna området och vill jag därför föreslå att Kommunalnämnden snarast vidare förbereder frågan och med sin tillstyrkan remitterar samma till Kommunalfullmäktige (Kommunalnämndens protokoll).”

Man lyssnar till J.W. Malmberg och tomten köps in för 5000 riksdaler med en årlig jordskyld på 10 riksdaler. 1895 flyttar kreaturshandeln till Nya torg, efterhand kallat Kreaturstorget eller Oxtorget, en del av det som idag är stadsparken. På en karta från 1901 kallas torget även för Södra torg. Från den 1 januari 1910 flyttas kreaturshandeln ytterligare söderut till Gröna torg. (Kommunalnämndens protokoll)

För år 1910 erhåller Marna (utan efternamn i protokollet) 50kr per år för att sköta parken och planen runt elementarskolan (den som senare blir rådhus) inkluderande renhållning, snöskottning m.m.

Åren innan Eslöv blir stad 1911, händer det mycket. Elementarskolan är för liten och man beslutar att bygga en ny stor realskola, Ekenässkolan, i Trollsjöområdet. I samband med detta anläggs Trollsjöområdet som park. I kommunalnämndens protokoll för Eslöfs köping kan man följa planerna genom de beslut som fattas om kostnader och utförande. Den nya Ekenässkolan innebär att Elementarskolan omvandlas till rådhus för den nya staden Eslöv. (Kommunalnämndens protokoll)

Förskönings föreningen i Eslöv bildas i januari 1911. Föreningen ber att få låna planerna, dels för platsen framför det nya Rådhuset samt planerna för Trollsjöområdet, av staden och får också tillstånd till det av kommunalnämnden. I budgeten inför 1911 har man satt av 1100 kronor för plantering av rådhusplanen (del av stadsparken). (Drätselkammarens protokoll)

Märkligt är att ingenstans hittar jag någon hänvisning till denna plats som Stadsparken, utan här har det sålts kreatur och varit torg, det verkar vara i samband med att Elementarskolan blir rådhus 1911 som platsen börjar betraktas som park. Tvärtom verkar Trollsjöområdets omvandling till park engagera kommunalnämnden mera. Detta nämns med jämna

Figur 16: Vy över stadsparken före 1910. Bilden visar kyrkan med elementarskolan sedermera rådhuset närmast till höger. Vykort

mellanrum i protokollen men mycket lite om platsen framför rådhuset.

I drätselkammarens protokoll för den 22 augusti 1911 står det ”att hemställa åt stadsstyrelsen att poliserna amodadades noga tillse att allmänheten ej göra skadegörelse å stadens planteringar och gräsmattor.” Redan då... (Drätselkammarens protokoll)

I drätselkammarens protokoll för den 17 oktober 1911 står skrivet att det förelåg förslag till plantering av kreaturstorget, området kring kommunalhuset (rådhuset) jämte kostnadsförslag. Dessa skulle remitteras till Försköningsföreningen för yttrande. (Drätselkammarens protokoll)

Vidare beslöt man att ”uppgräva överflödiga allé träd kring kvarteret Dufvan och gamla Kreaturstorget (båda del av blivande stadsparken) samt att utplantera dessa dels längs östra sidan av torget, dels framför lekplatsen vid kommunalhuset så att allén i Trollsjögatan härigenom sammanbindes samt att med nya träd fortsätta allén i Trollsjögatan till Skolgatan (Drätselkammarens protokoll).”

Kostnaden för att underhålla stadens planteringar år 1912 uppgick till 1200 kr. Uppdraget gick till trädgårdsmästare Oscar Nilsson, som också var ledamot i drätselkammaren. (Drätselkammarens protokoll)

Staden, hade också en Planteringsstyrelse. I Eslöv finns protokoll från Planteringsstyrelsen bevarade. Protokollen börjar 1913 men mellan 1917-1932 saknas protokollen. De går sedan fram till år 1968.

I protokollet från den 15 februari 1913 står det ”Uti planteringen vid gamla kreaturstorget beslutos omflyttning af diverse buskar. Samt boket delvis tagas bort för att göra den gamla och nya planteringen mera sammanhängande.” Man har alltså när handeln flyttade börjat att omvandla kreaturstorget till park. Den 8 mars 1913 beslutas om att iordningställa gräsmattorna i den nya planteringen å det gamla kreaturstorget. I oktober 1913 beslutas om att plantera 100 stycken vårflox i vardera södra och norra gruppen samt i mittengruppen plantera överblivna och förut använda tulpanlökar. Arbetet med isolering av de mer ömtåliga växterna överläts åt trädgårdsmästare O.Nilsson. (Planteringsstyrelsens protokoll)

Den 4 juli 1924 anholder Astrid Jacobsson hos Drätselkammaren i Eslövs stad, om tillstånd att få uppföra en vatten- och konfektyr kiosk i stadsparken. Den 5 augusti får Astrid Jacobsson tillstånd under förutsättning att kiosken ej översteg 5 kvm samt mot en årlig hyra om 200 kronor. Efter att ha inhämtat Planteringsstyrelsens åsikt blev kiosken placerad ”omedelbart öster om mitten av nyponbuskhäcken”. Tyvärr finns inte ritningen på kiosken bevarad. (Drätselkammarens protokoll)

År 1926 beställer man från Planteringsstyrelsen en plan för en förnyelse av stadsparken av Erik Bülow Hübé. Han hade tidigare, redan 1913, gjort Eslövs första stadsplan. Planen för stadsparken realiserar inte, troligen av brist på kontanta medel. (Planteringsstyrelsens protokoll)

Sedan kommer 30-talskrisen och 1933 blir parkens omdaning aktuell igen då det ska hållas en lantbruksmässa i Eslöv 1934 och det finns beredskapsarbetare att ta till för parkens förskönande. Erik Bülow Hübé ändrar en del på sin plan från 1926 för att få ner kostnaderna. Bl.a. behåller man en del av de befintliga gångarna i den östra delen, tidigare Södra Torg. (Drätselkammarens protokoll)

Den västra delen närmast framför rådhuset blir större gräsytor och mindre gångar. Mycket av arbetet består i att ta bort och rensa upp bland befintligt buskage. Man flyttar sten och lägger på matjord för de gräsmattor och nya gångar som anläggs. Det skulle vara mer öppna ytor och gräsmattor. Den 23 oktober 1933 föreslår Planteringsstyrelsen att 10 000 kr ska avsättas till förslaget. Den 21 december beslutar stadsfullmäktige att 3500 ska användas till beredskapsarbetare för utförande av arbeten i parken. Genom att behålla fler av de befintliga gångarna och inte lägga på ny jord kan man spara 2 300 kronor, vilket man gör. (Planteringsstyrelsens och Drätselkammarens protokoll)

En rund damm med 7 meters diameter med fontän anläggs också med bidrag från försköningsföreningen. Försköningsföreningen föreslår en 40 cm bred kantlist ”i behuggen porfyrit”. Kommunen föredrar granit och kommunens andel av kostnaden sjunker från 2 645kr till 2 195. Försköningsföreningen bidrar med 1 520kr. Elektriciteten för pumpen till fontänen beräknas kosta 8 öre per timme. Åkermans verkstäder, belägna där Medborgarhuset ligger idag dvs granne med den nya parken, donerar arbetstid och maskineri till fontänen. (Drätselkammarens protokoll)

I juni 1971 förnyar man en hel del av växtmaterialet i stadsparken bl.a. planteras lönn längs Västerlånggatan och prydnadskörsbär längs den västra halvan av Södergatan. Denna plan från 1971 är den som följts sedan dess. Planen visar inga förändringar mot tidigare avseende formgivningen utan avser det växtmaterial som används. (Lickander, muntl.)

Stadsparken är alltså inte stadens äldsta park vilket jag trodde från början. Badhusparken anläggs redan på 1880-talet, eventuellt tidigare, och kallas då för Köpingsparken och t.o.m. Trollsjöområdet är äldre. Trollsjöområdet börjar anläggas 1909 och då är Stadsparken fortfarande delat i kvarteret Dufvan och Södra Torg där kreaturshandeln pågår om än med planer på att flytta. Stadsparken som benämning har jag inte hittat före 1920.

Så trots att Stadsparken i Eslöv uppfattas som en äldre tiders ”Stadspark” både i sin formgivning och framförallt lokalisering, i förhållande till kyrka, tidigare rådhus och centrum, så är detta inte riktigt sant. Stadsparken är ingen stadspark i original men den kan bli...

Figur 17: Drätselkammaren i Eslöv 1935. Dessa män fattade beslut om pengarna till stadsparken.

Figur 18: Beredskapsarbetare Eslövs stad 1930-talet. Kanske var det dessa män som anlade Stadsparken

Beskrivning av stadsparken idag

Stadsparken ligger strax söder om Stora torg och begränsas av Storgatan, Kyrkogatan, Västerlånggatan och Trollsjögatan. Området består av tidigare kvarteren Björnen, Dufvan och Södra torg samt idag Joel Sallius plats. (Se figur 14 och 15) Kyrkoplanen och rådhusplanen var troligen också en tänkt del av detta ”grönområde” från början men avskiljs effektivt av Västerlånggatan. Mellan Stadsparksdelen och Joel Sallius plats går Södergatan. Söder om Joel Sallius plats ligger Medborgarhuset och platsen kallades tidigare för Medborgarplatsen. Kvarteret heter Kronofogden. Platsen fick sitt nuvarande namn 1989 efter Joel Sallius (1901-1988) som var Eslövs första rektor och stor Eslövskännare. Kyrkoparken består av gamla höga träd, främst bok och björk, gräsmatta och en huvudsakligen vintergrön plantering runt kyrkan.

Stadsparksdelen är en rätt typisk ”gammal park” med gräsmatta, gamla träd, förvuxna buskage, en större lekplats med en hög bokhäck som en halvmåne på östra sidan av lekplatsen. Grusade gångar, några raka och några svagt böjda. En gjuten damm med litet springvatten, ölandssten och granit runt. Två halvt undangömda skulpturer. Större delen av parkytan kan överblickas från de flesta gatorna runtomkring då parken är mycket öppen och den dessutom sluttar så att centrum av parken är den lägsta punkten. Men ändå kan man inte se rakt igenom parken från öst till väst. Här skymms utsikten, mot kyrkan i öster och Medborgarhuset i väster, av häck och träd.

Många vackra gamla träd bl.a. en stor magnolia (*Magnolia stellata*) som har börjat blomma i slutet av april. Flera gamla och stora robinior (*Robinia pseudoaccacia*) och blodbok (*Fagus sylvatica atropurpurea*) här finns också mahognykörsbär (*Prunus x Schmittii*), silverlön (Acer sacharinum ‘Pyramidale’) mm. Joel Sallius plats består till största delen av en gräsmatta med enstaka yngre träd bl.a äkta kastanj (*Castanea sativa*). Den sydvästra hörnan av Sallius plats består av ölandssten med en cykelparkering samt en bokhäck bakom som skymmer Medborgarhuset. På denna del står också 3 mycket stora svartpopplar (*Populus nigra*), troligen planterade redan 1884. Den norra delen av J. Sallius plats har en rad parkeringsplatser. Den östra sidan av J. Sallius plats avskärmas mot gatan och järnvägen av en hög vintergrön vägg med en blandning av gran (*Picea cvs*), tall (*Pinus sylvestris*), storbladig buxbom (*Buxus sempervirens* ‘Rotundifolia’) m.m.

Figur 19: Stadsparken idag, fontän från 1934

Figur 20: Medborgarhuset, april 2009.

Bebyggelse runt stadsparken

Runt parken ligger, med början i väster, Eslövs kyrka från 1891 och Kulturskolan byggd 1892 som skola men från 1910 Eslövs rådhus och från 1982 kulturskola. Längs norra sidan av parken ligger bostadshus från sekelskiftet samt 50- och 60-talen. Längs den östra sidan finns en ”vintergrön vägg”, höga vintergröna träd och buskar som bildar en vägg, bakom denna vägg går järnvägen. Den södra sidan består av Medborgarhuset samt bostadshus från 60- och 70-tal samt från tidigt 1900-tal. Här finns inga affärer eller annan verksamhet som vetter direkt mot parken. Medborgarhuset skärmas effektivt av från parken av en bokhäck med cykelparkering. Kyrkan (och kyrkoparken) samt kulturskolan avskiljs från resten av parken av Västerlånggatan.

Medborgarhuset

Ur *Att bygga ett land: 1900-talets svenska arkitektur* (1998) ”Medborgarhus, det borgerliga samhällets svar på fackförenings- och nykterhetsrörelsen folkets hus. 1947 utlystes en arkitekttävling om medborgarhus i Eslöv. Tävlingen lockade 158 deltagare, och resulterade i ett av 1950-talets formmässigt intressantare byggnader. Förstapristagare var

Hans Asplund, son till Gunnar Asplund. Eslövs medborgarhus stod färdigt 1958. (Red. Caldenby, 1998)”.

”Formexperimenten i byggnaden för tankarna till Erskins shoppingcenter i Luleå. Men de båda byggnaderna har helt olika uttryck; där Erskine är frodig är Asplund förfinad. Eslövs medborgarhus innehåller tre huvudfunktioner, där var och en fått sin särskilda form: den långa, välvda struten med samlings- och teaterlokaler, den höga skivan med kontorsrum, och pelardäcket under vilken foajén, museet, cafeet och studierummen ligger. Allt är samlat kring en oval ljusgård, som tillsammans med lanterniner för ner ljuset i foajén. [...] Volymerna hålls i stadsplanen samman till en helhet genom fasadens enhetliga, ljusa marmorflis-puts (Red. Caldenby, 1998) ”.

År 2001 blev Medborgarhuset byggnadsminne.

”År 2007 belönades medborgarhuset med EU’s kulturarvspris i Europa Nostra, med motiveringen: För en kvalificerad restaurering och förnyelse av ett enastående exempel på modern arkitektur i medborgarnas tjänst.” (Eslövs turistbyrås broschyr)

Idag används Medborgarhuset för många olika funktioner bl.a. teater, föredrag, konferenser, kafé. Till exempel en årligen återkommande bluesfestival.

Stadsparkens placering i Eslöv

Figur 21: Flygfoto över Eslöv med stadsparken precis till höger om kyrkan, före 1957. Vykort

FÖRSLAG TILL NY GESTALTNING AV ESLÖVS STADSPARK

Analys- historiskt perspektiv

Stadsparken är delad i tre delar av historiska skäl. De tre delarna har kommit till efterhand och detta märks fortfarande tydligt i hur de ser ut idag. De beskrivs i den ordning de tillkommit.

Den första tredjedelen längst i väster och närmast kyrka och f.d. rådhus, kvarteren Björnen och Dufvan senare nr 26 Rådhusplan, anlades på mitten av 1890- talet tillsammans med kyrkoplanen och hörde då till kyrkans promenadområde även om den aldrig juridiskt hört till kyrkan. Köps av Eslöfs Köping 1895 för att hindra bebyggelse på tomten som då skulle förstöra utsikten från kyrkoplanen. På tidiga fotografier kan man se att denna del är planterad med träd och buskar och här finns de äldsta träden bl.a. bokar (*Fagus sylvatica*) liksom det finns många bokar på kyrkoplanen. Denna del har från början mjukt böjda gångar, symmetriska från mitten, vilket man kan se på tidiga vykort, se figur 6 och 15. Denna del har idag mest växtlighet och raka gångar men inga rabatter. Denna del är också den som mest förändras i arbetet 1933-34 enligt Bülow Hübes plan från 1926.

Den mellersta delen; Södra torg, köps av Eslöfs köping 1895 och är tidigare fäladsmark och som all annan fäladsmark i Eslövs området, stenig. Den är också från början sankmark som senare dikas ut med en kanal, som givit namn åt den gata som mynnar ut i parken, Kanalgatan.

Denna del av nuvarande Stadsparken är torg från 1898-99 till och med 31 december 1909. Här finns kreaturshandel och uppköpare kommer ända från Danmark och Tyskland för att köpa kreatur i det kommersiella centrum som Eslöv blivit. Från 1911 när stadens styrande flyttar in i den tidigare elementarskolan, som nu blir rådhus, så börjar man göra vid även den del som varit torg och omvandla den till en park som ska passa ihop med den västra, sedan tidigare, planterade delen.

Denna mittendel har kvar tydlig struktur som syns på den ritning av Erik Bülow Hübe som gjordes 1926 och som också visade tidigare utformning och här förändrades mycket litet. Man rensade i de gamla buskagen och planterade lite nytt bl.a. rododendron och syrener. En del av detta finns kvar, om än i något förvuxet och slitet skick. Gångarna är mjukt bågformade och symmetriska med ett tydligt centrum från 1910-11, troligen anlagda av trädgårdsmästare Oscar Nilsson som ansvarade för all skötsel av köpingens planteringar. Rabatterna är igenlagda utom runt dammen med springvatten från 1934. Belysningens placering är från samma tid liksom bokhäcken som effektivt avskärmar den västra delen och mitten av parken från varandra. Lekplatsen placerad väster om bokhäcken är från tidigt 1990-tal.

Den tredje delen längst i öster är också den senaste, som inte i formell mening är inkluderad i Stadsparken, men som jag har valt att inkludera då det för mig synes självklart. Denna del kan knyta ihop Medborgarhuset med Stadsparken och av dessa delar kan bli mycket mer tillsammans. Den separeras idag från resten av Stadsparken av Södergatan.

Tomten som först hette kvarteret Fabrikanten sedan nr 9 Åkermannen och nu heter Kronofogden är officiellt döpt till Joel Sallius plats efter en stor Eslövsprofil. På tomten fanns en fabrik som tillverkade ylle, denna fabrik brann ner runt 1900 och byggdes inte upp igen. Där Medborgarhuset ligger hade Åkermans verkstäder in på 1930-talet. Denna östligaste del uppvisar idag minst historia och minst identitet trots Medborgarhuset.

Analys - parkens läge i Eslöv

Stadsparken är inte längre lika centralt placerad i Eslöv som den var när parken anlades. Kyrkan och rådhuset var Eslövs centrum på tidigt 1900-tal men idag har det flyttats till det kommersiella centrum som finns runt Stora torg med dess affärer, restauranger, kafé, bank, apotek m.m. Samtidigt är läget ändå fortfarande relativt centralt då det ligger mitt emellan kommunhuset, järnvägsstationen och Stora torg.

Det är gångavstånd till allt på ett par minuter. Runt Stadsparken ligger bostäder i flerfamiljshus d.v.s. det bor mycket människor runt parken. Medborgarhuset har verksamhet både dag- och kvällstid, revyer, teater, uppträde, konserter, konferenser m.m. där finns också kafé och restaurang. Kulturhuset har många aktiviteter för barn och ungdom, man har även en del aktiviteter i gamla teatern söder om Medborgarhuset. Här finns också många hundägare som rastar sina hundar i parken. Kyrkan har förutom gudstjänster även konserter ibland.

Det finns alltså mycket människor och mycket aktiviteter runt Stadsparken som gör att förutsättningarna är goda för att skapa en mer levande park.

Rörelsemönster

Bil och buss

Eslöv delas av järnvägen. Centrum ligger väster om järnvägsstationen. Då staden har fortsatt att växa på båda sidor om järnvägen blir spåren en avskiljare. Den östra sidan har mer fabriker och företag och den

västra har haft fler bostäder detta har med tiden luckrats upp och det finns numera en hel del nya bostadsområden på öster, här finns också flera skolor. Stadsparken ligger ungefär mitt emellan de två viktigaste passagerna som leder från västra till östra sidan av Eslöv. Som en följd av detta är Västerlånggatan som avskiljer stadsparken från kyrkoplanen och kulturhuset (f.d. rådhuset), starkt trafikerad då den förbinder de två centrala bilvägarna mellan östra och västra delen av Eslöv. Södergatan som leder från Stora torg mellan Stadsparken och J. Sallius plats slutar i en återvändsgränd, det går bara att komma förbi till fots eller cykel. Busstrafik till och från Stora torg och stationen passerar på Södergatan och Kyrkogatan d.v.s. mellan stadsparken och J. Sallius plats och till och med på gångvägen mellan Medborgarhuset och J. Sallius plats.

Till fots och cykel

De flesta som rör sig igenom parken gör det mellan hörnan Södergatan och Kanalgatan och rakt upp mot Västerlånggatan. Detta är en naturlig rörelse från Stora torg och centrum eller järnvägsstationen till kommunhuset och de bostadsområden som ligger i kommunhusets förlängning västerut, här finns även en del företag och verksamheter.

Det finns även en hel del besökare till Medborgarhuset både dag- och kvällstid, många kommer med bil som de parkerar öster om Sallius plats, där det finns en stor parkeringsplats. Andra kommer till fots eller cykel längs Södergatan från Stora torg/centrum eller genom parken västerifrån.

Figur 22: Huvudsakligt rörelsemönster för dem som passerar parken till fots och cykel.

Analys av platsen - svagheter och hot

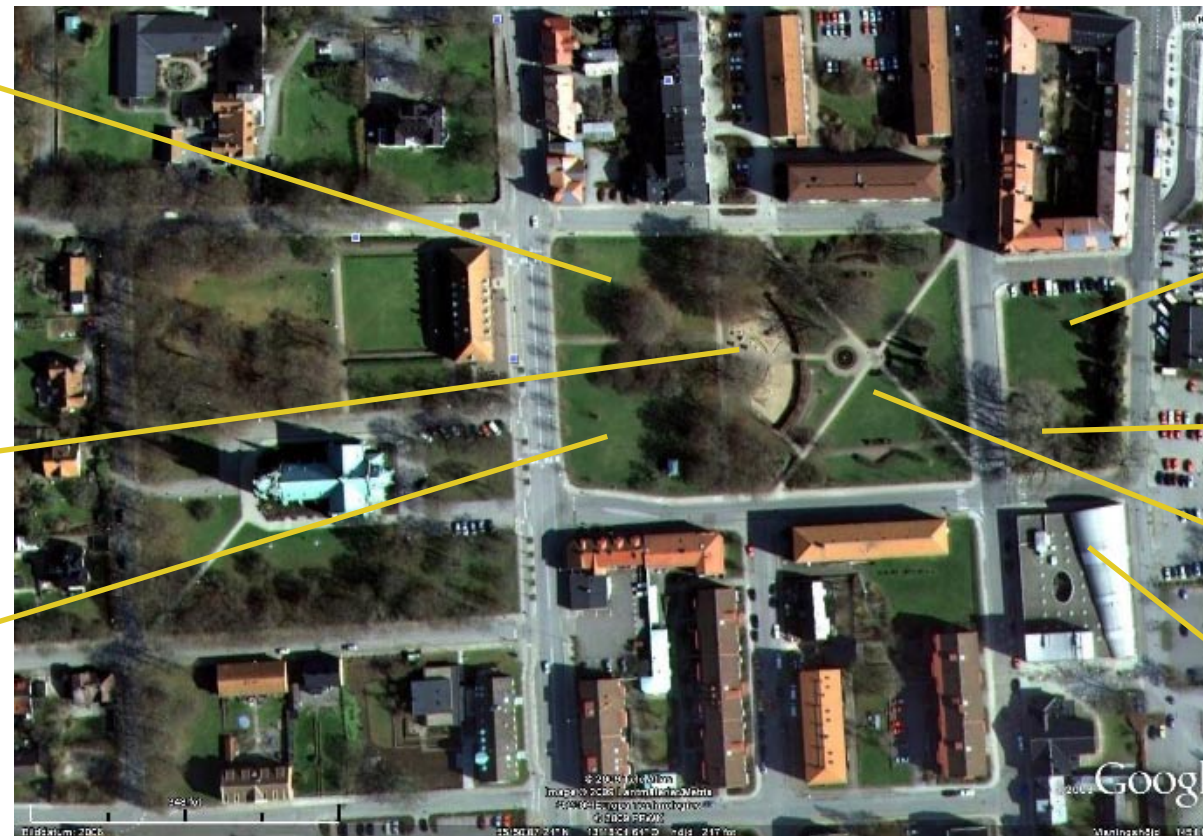
Ingen avskärming eller vindsydd. Trafiken ständigt närvarande

Parken delad i tre delar, med olika utformning. Finns ingen gemensam nämnare för de tre delarna. De tre delarna är avskärmade också visuellt

Västra delen öppen gräsmatta med enstaka träd. Lekplats avskärmd med hög bokhäck

Västra sidan av parken har inga sittplatser utan man får sitta på gräset. Undantag vid lekplatsen.

Figur 23

Mycket öppna ytor:
Ingen avskildhet, dålig mysfaktor
Ingen upptäckarglädje

Lite belysning
Mörkt på kvällar och vinter

På Sallius plats finns bara gräsmatta som används mest av hundägare

Bokhäck som döljer Medborgarhuset

Mitten delen äldre stil med formella gångar och springvatten som inte har underhållits och som nu är i dåligt skick

Medborgarhuset gömt, finns inga siktlinjer

Analys av platsen - Styrkor och möjligheter

Stadsparken har ett centralt läge i Eslöv

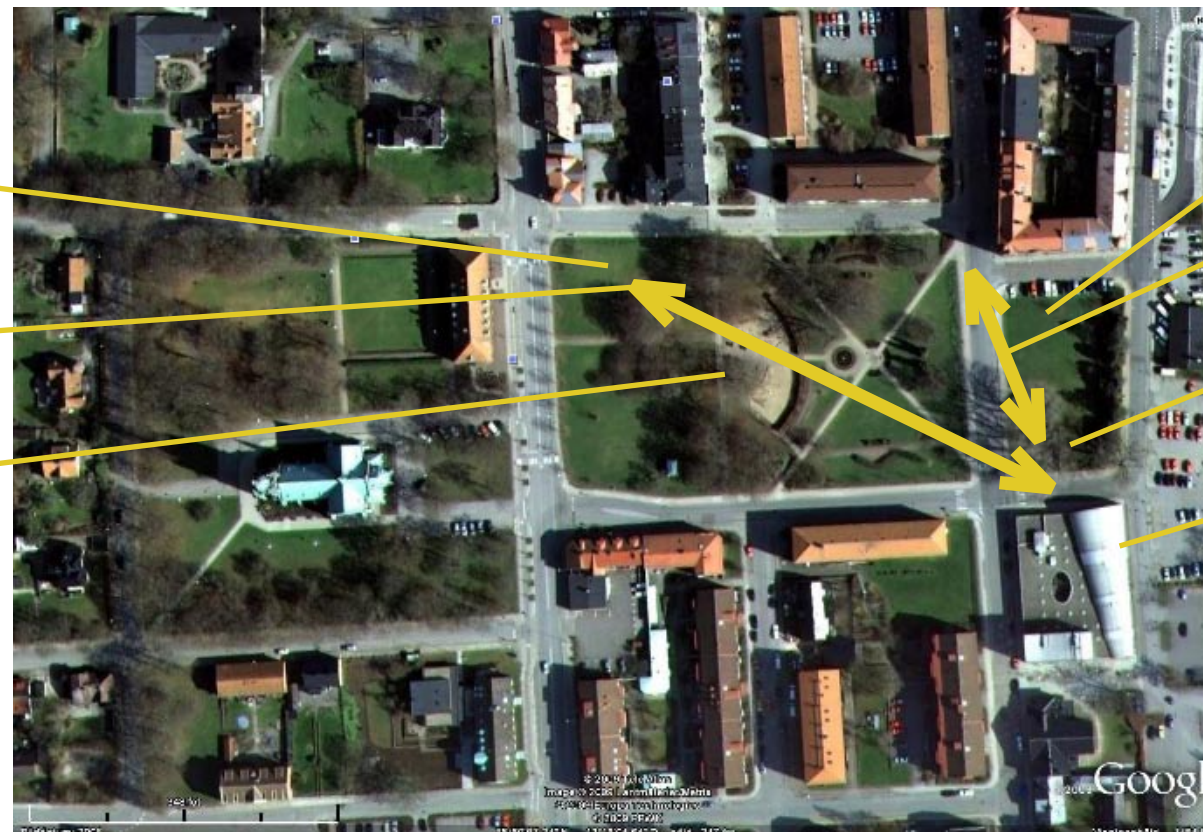
Underbart högt läge i söder

Kan öppna en siktlinje mot det vackra medborgarhuset

Stora höjdskillnader
Lägsta punkten i mitten av parken

Vackra träd med personlighet bl.a. vacker magnolia

Figur 24

Sallius plats, högt läge mycket vacker vintergrön "fondvägg" mot öster. Öppet mot väster.

Öppna en siktlinje mot Medborgarhuset från "centrum"

3 mycket gamla vackra popplar som kan ge volym till platsen

Medborgarhuset - en klenod att lyfta fram

Kan bli en större park än sina tre delar

Intervjuer med parkbesökare

Jag har gjort slumpvisa intervjuer med parkbesökare vid olika tidpunkter. Det har varit både vardagar och helgdagar. Intervjuerna har varit öppna samtal om hur man skulle kunna förbättra parken, vad de som besökare önskar sig, vad som saknas, hur parken känns som plats, vem som använder den och när.

De gånger jag har varit där har det inte varit särskilt många besökare där (tidig vår). Men det är hela tiden människor som passerar igenom och längs kanterna av parken, till fots, cykel och bil. Då parken är helt öppen är bilarna visuellt närvarande hela tiden. En solig vardag två solbadare (tillsammans) på gräset trots bristen på avskildhet. Hundägare passerar regelbundet. En solig söndageftermiddag i början av maj när jag besöker parken med man och 2 barn fördubblar vi antalet besökare i parken. Lite senare har det kommit fler och det sitter 3 damer med rullatorer på ena sidan om fontänen och ignorerar ungdomsgänget på 6 rökande ungdomar på andra sidan fontänen.

Önskemål som upprepats av alla jag talat med är att parken åtminstone delvis ska skärmas av. Att det behövs mindre ”rum” för ex. picknick, lite mer rofyllda platser. Parken ska inte stängas helt mot gatorna men den ska vara mindre öppen. Vindskydd för blåsiga dagar.

Flera uttrycker sig positivt om att parken finns och menar att den används mycket av de boende i området. Dagtid finns ofta barn på lekplatsen och pensionärer på den mittersta delen med bänkar. Det spelas kubb på sommaren på gräsmattorna. Kvällstid tar tonåringarna över lekplatsens sittplatser.

Parken ska också vara bättre upplyst när det är mörkt. På vintern går man runt parken så fort det är mörkt, dvs efter 16.00 på em. Jag har även pratat med barn som har förbud att passera igenom när det är mörkt trots att parken är ca 90 meter bred, och förhållandevis öppen.

Man önskar sig en plats för picknick gärna med permanent eldstad. Ny lekplats, den gamla är ok men behöver förnyas, tycker några barn.

Figur 25: Stadsparken i Eslöv, Röda Malmöhuset i bakgrunden april 2009.

SWOT - analys (Strengths, Weaknesses, Opportunities and Threats)

Svagheter

- Det finns ingen helhet, parken är delad i tre delar med olika utformning, historik och gestaltning.
- Parken har ingen ”mysfaktor” den är öppen mot vägarna runt omkring och ändå finns inga siktlinjer genom parken.
- Tidigare funktioner har försvunnit, ex. en berså som blivit förvuxen till ett buskage.
- Tomma stora ytor som saknar funktion och känns ödsliga.
- Det finns inga platser utom vid lekplatsen och fontänen som inbjuder till att stanna upp och/eller sitta ner.
- Funktioner finns bara för barn, en lekplats.

Hot

- När kommunen, i ex. en lågkonjunktur, får mindre pengar att röra sig med kan invånarnas behov av parker ifrågasättas.
- Att Trollsjöområdet ska bli Eslövs ”Stadspark” så mycket att den gamla Stadsparken förlorar sitt berättigande.
- Att marken nära stationen och med ett så centralt läge i Eslöv ska bebyggas i stället för att förbli park.
- Att parken blir lockande bara för vissa målgrupper och ”intas” av störande element som skrämmar bort andra användare.
- Att skötseln av grönytor, som inte är park, ska ta en så stor andel av skötselbudgeten att det inte finns medel för att underhålla en park med många funktioner.
- Att diskussionen om biologisk mångfald gör att man glömmer vem parkerna skapades för, djuret människa.

Styrkor

- Stadsparken har ett mycket bra läge i Eslöv, nära till allt i centrum och ändå med möjlighet till ett visst lugn.
- Mycket människor bor, arbetar och rör sig i området vid många olika tider på dygnet.
- Parken är tillräckligt stor för att kunna vara både vacker och mysig med rätt struktur, planering och skötsel.
- Det finns många vackra och gamla träd med karaktär och höjd som kan bilda stomme i en ny formgivning.
- Parken har, för en så liten yta, stora höjdskillnader med lägsta punkten i mitten. Den stora höjdskillnaden ger i sig själv många möjligheter vid en ny formgivning.

Möjligheter

- Med så många boende och alla aktiviteter som finns i byggnaderna runt parken skulle det kunna bli en park som verkligen lever och används nästan dygnet runt.
- En stadspark med en egen och tydlig profil skulle kunna vara en tillgång både för Eslöv som stad och som boendeort.
- Stadsparken har alla möjligheter ur lägessynpunkt och skulle kunna bli ett bra komplement till Trollsjöparken. Stadsparken med

tätare funktioner och mer stadslik, Trollsjöparken som är mer naturlig och ett större område.

- Stadsparken skulle också kunna bli en bra stadsdelspark för de boende i området
- Medborgarhuset, ett kulturminne, med alla sina aktiviteter och med ett eget skönhetsvärde kan bli ett smycke för parken. Idag ligger Medborgarhuset lite dolt för parkbesökare.
- Kaféverksamheten som redan finns i Medborgarhuset kan flyttas ut på sommaren till Sallius plats.

Sammanfattning av behov, möjligheter och önskemål

- Skapa en helhet
- Siktlinjer
- Avskärmning
- Vindskydd
- Belysning
- Fler funktioner
- Upptäckarglädje
- Sittplatser
- Lyfta fram Medborgarhuset
- Tillföra en attraktion till Eslövs centrum

Parkens struktur behöver knyta an till omgivande bebyggelse och funktioner. Den ska innehålla både öppna och mer slutna delar men hela tiden ska man kunna promenera runt och komma vidare utan att vända om. Det måste finnas moment av överraskning och upptäckarglädje. Där bör finnas funktioner som lockar till aktivitet för olika målgrupper. Det behövs platser som öppnar för aktiviteter med hög energi och platser med låg energi och lugn.

Figur 26: Stadsparken i Eslöv, vy mot söder, april 2009.

INSPIRATIONSBILDER TILL DEN NYA PARKEN

Figur 27

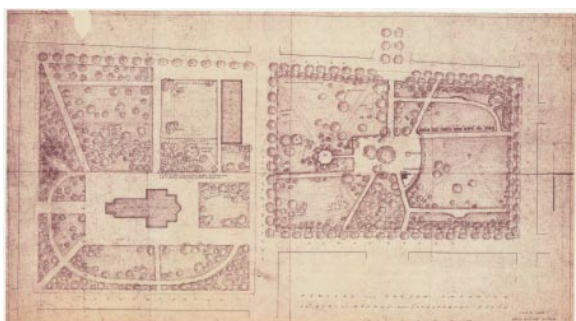
Figur 27:1

Figur 27:2

Figur 27:5

Figur 27:3

Figur 27:4

Figur 27:6

Figur 27:7

Figur 27: 8

Figur 27:9

Figur 27:10

Figur 27:11

Figur 27:12

Figur 27:13

Figur 27:14

Figur 27:15

Figur 28

Figur 28:1

Figur 28:6

Figur 28: 10

Figur 28:2

Figur 28:3

Figur 28:4p

Figur 28:5

Figur 28:7

Figur 28:8

Figur 28:9

Figur 28:11

Figur 28:12

DEN NYA STADSPARKEN I ESLÖV

Koncept

Den nya parken ska göra parkens delar till en helhet. Den ska knyta samman Medborgarhuset med Stadsparken samt öppna upp siktlinjer genom parken. Parken ska erbjuda platser med skydd för insyn och vind för lugnare avkoppling. Gestaltningen ska också inbjuda till olika aktiviteter och möten genom formella och informella sittplatser och ytor för lek, spel och aktiviteter. En park med många funktioner för många målgrupper, boende och besökare, unga och äldre, barn, hundägare och inte minst ankorna...

Parkens historia ger en bild av ett lapptäcke över tid, man har lagt till och dragit ifrån efter hand som man haft resurser och varje gång någon liten del i taget. Stadsparken har aldrig varit en hel park med ett enhetligt formspråk. Alternativa gestaltningsförslag skulle kunna vara att plocka upp någon del i parkens historia och utveckla ett helt förslag från en del av parken, frågan blir då vilken del som är mest ”sann”?

Bevarat i Stadsparken av äldre tider är framförallt de gamla träden och dessa bör, så mycket som möjligt, sparas i ny formgivning. De gamla träden ger stadsmässighet med sin volym och storlek samt tillför naturligtvis ett bättre klimat till platsen både mentalt och fysiskt. Det som ska tas bort är framförallt den bokhäck som delar parken i mitten samt enstaka träd och buskar som skärmar av siktlinjer.

Den nya formgivningen ska vara stadsmässig för att knyta an till och passa in i det stadscentrum där den är belägen. Med en stadsmässig formgivning blir den nya stadsparken ett bra komplement till de andra parker som finns i Eslöv. Den blir också ett naturligt mellanled mellan Stora torgs hårda ytor och Trollsjöparkens mer naturlika karaktär.

Den mer formella karaktären på Sallius plats blir ett komplement till Medborgarhuset för att lyfta fram och visa upp denna spännande byggnad.

Formgivningen knyter an till platsens historik på varierande sätt. De västra delarnas gräsytor och träd är den del som varit planterat längst och känns grönast. De grusade ytorna, i den mellersta delen, var länge kreaturstorg med liknande hårdgjorda ytor. Där sjön ligger var det sankmark och senare en öppen kanal. Sallius plats har kortast historia som park och var tidigare fabrik, här blir formgivningen också minst ”naturlig”.

Nya siktlinjer

Figur 29

Översiktlig beskrivning

Den första delen längst i väster öppnar upp mot parkens helhet med en siktlinje som visar upp Medborgarhuset och lockar vidare över vatten. Den förhållandevis stora höjdskillnaden, nästan 5 meter, ger en naturlig plats för att skapa en amfiteater med breda låga ”steg” kantade i granit med gräsyta. Den öppna amfiteatern ger utsikt men också en plats för avkoppling i solen med skydd för ryggen, av en formklippt idegrans häck (*Taxus baccata*), mot trafik och kalla vindar. Amfiteatern kan också användas som en mindre utomhusscen. Befintliga träd står kvar i den mån de kan med hänsyn till höjdförändringar och siktlinje. Amfiteaterns cirkel går vidare i en S-form som rymmer en inhägnad lekplats för hundar och människor. S-formen som bakom amfiteatern, är en vintergrön idegranshäck, är runt hundlekplatsen en bokhäck (*Fagus sylvatica*). Indirekt mjuk belysning runt amfiteater och scen.

Hundlekplatsen i parkens sydöstligaste hörn är inhägnad med stängsel omgiven av klippt bokhäck (*Fagus sylvatica*), ca 1,20m hög. Denna del av parken sluttar neråt tillräckligt mycket för att hela inhägnaden är helt öppen för insyn. Dvs man kan sitta utanför och se hela inhägnaden med lekande hundar. Gratis cirkus!

I mitten där parken har sin lägsta punkt, finns en oval sjö. Den böjda, mjuka men ändå tydligt konstruerade formen ska knyta ihop den mjukare formgivningen på den västra sidan med den mer strama formgivningen på östra sidan om sjön. Sjön är placerad där det från början var sankmark och senare en öppen kanal. Över sjön fortsätter diagonalen i gräs som leder blicken mot Medborgarhuset. Den som är vig kan hoppa över till ”ön” som skapats av den diagonala gräsmattan, mellanrummet blir ca 1 meter.

Norr om sjön finns en liten ”djungel” med slingrande stig och vattendrag för upptäcksfärd och gömda rum i växtligheten. För barn och vuxna som vill gå på upptäcksfärd. Här finns alla möjliga former av blad och grönt. Stommen är ett befintligt högt buskage av rododendron (*Rhododendron cvs*).

Sydöst om sjön en barndel för lek o upptäcksfärder. Här finns kullar för barn i glada färger täckta av gummi-asfalt för att tåla slit och lek året om. Väster om lekkullarna en lekplats med gungor, klätterredskap m.m.

Söder om gräsdialagonalen ett område med tätt planterade vitstammiga björkar (*Betula utilis v. Jaquemontii*). Björkarna knyter an till Medborgarhusets vita väggar. Björkarna skall vara i varierande storlekar men rätt små, ca 2-3 meter och enstammiga när de planteras för att ge en tät skog för framförallt barn. Avståndet mellan träden ska variera mellan 0,5 till 1,5 m. Träden står i mörk täckbark för maximal effekt av de vita stammarna. På natten ett mjukt ljus i form av spotlights i marken som lyser upp de vita stammarna underifrån. Efterhand som träden växer kan man glesa ut mellan träden men det är viktigt att behålla känslan av täthet.

Öster om sjön och norr om diagonalen består den nya parken av terrasser som är ca 10 meter djupa och 45 cm höga, perfekta som sittplats, terrasserna tar upp höjdskillnaden från vägen ner mot sjön. Ytan består av fint grus (perfekt för boulevards), som knyter an till det torg som funnits på

platsen. Terrasserna är breda och innehåller boulevardsplaner, basket mål samt plats för lek, spring och aktiviteter. Terrasserna bildar naturliga sittplatser över hela ytan.

Från hörnan Trollsjögatan-Södergatan öppnas en entré som bjuder in de som kommer längs Södergatan till parken. Denna entré är början på en gång som sluttar genom terrasseringen och öppnar en siktlinje mot sjön.

Sallius plats framför Medborgarhuset blir en mer formell yta, stenlagd i stora ljusa stenblock som ska knyta an till Medborgarhusets vita väggar. Ytan delas på diagonalen av en kanal som pekar mot och leder blicken till Medborgarhuset. På andra sidan om kanalen med rinnande vatten är en yta helt täckt av blommande höga buskar, perenner, rosor, lökar och marktäckare för att ge ett lite vilt och mycket grönt och blommande uttryck som kontrast till den släta stenytan. Här är också höjden förstärkt ytterligare för att ge volym. Denna upphöjda yta blir en tät massa av blommande växtlighet året om i vitt och mycket grönt, men med inslag av gult och även enstaka starkare färger samt på hösten lite varmare toner.

Vattenkanalen blir en tydlig avgränsare mellan sten och växtlighet. De gamla popplarna ger ett vackert tak till den öppna platsen. Här har man utsikt över hela parken mot kyrkan och kulturhuset det finns också plats för kafé och/eller restaurang utomhus.

Kanalen som börjar framför Medborgarhuset med en liten fyrkantig damm fortsätter diagonalt över Sallius plats. Här är formen på kanalen vald för att återspegla formen på Medborgarhuset men också för att peka på och leda blicken mot huset. Kanalen fortsätter västerut över södergatan, täckt av gjutjärnsgaller. Vattenkanalen får, på den terraserade grusade ytan av parken, en mjukare utformning i kanterna som kan variera mellan sten/grus kant till kanter i grovhuggen granit beroende på höjdskillnader i terrasserna. När kanalen sedan kommer in i den gröna ”djungeln” på Sjöns norra sida är den organisk i sin form och kanalen slingrar sig mellan växterna med hoppstenar över vattnet. Kanalen i sig knyter ihop parkens olika delar men återspeglar också hur delarna i parken förändras från den stramare Sallius plats till djungeln norr om sjön.

Södergatans sträckning mellan Sallius plats och övriga parken har samma stenläggning och höjd som Sallius plats. Att bussar och ev. bilar kan passera visas genom de pollare som avgränsar vägen från gångytorna. Med samma ytmaterial som Sallius plats får trafikanterna klart för sig att de inte kör på vanlig väg.

Genomgående färgtema för parken är vitt. Vitt för att knyta an till Medborgarhuset. Men också för att vitt lyser upp det mörkt gröna. Vita björkar har varit populärt under flera perioder i parkens korta historia. När nationalromantiken råder under tidigt 1900-tal, på 30-talet när andra delar av parken kom till och 40-50 tal som är inspiration till Medborgarhuset. Det vita bryts av här och där av starkare färger för att ge lite lekfullhet och överraskning. Klargult eller chockrosa. Inga sommarblommor eller krukor i parken. Den gröna strukturen i träd och buskar är det dominerande med en överdådig blomning i den stora och vilda ytan på Sallius plats.

A

Figur 30

PLAN ÖVER STADSPARKEN

Figur 31

B

Snitt genom hela parken

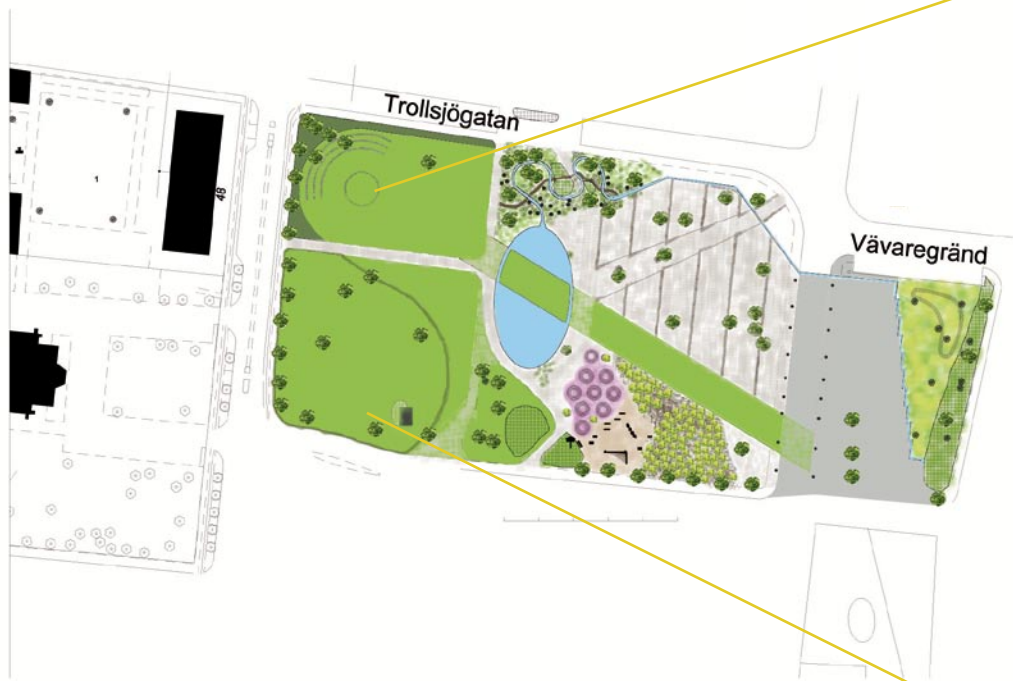
Här syns höjdskillnaderna genom parken. Högst längst i väster, lägst vid sjön och högre igen längst i öster.

Figur 30

AMFITEATER

Vindskydd i ryggen och avskärmning mot Västerlånggatan men öppen mot solen i söder och öster. En plan rundel i sluttningen för teater, spontan eller planerad. Häcken är ca 1,20m hög vilket gör att förbipasserande kan se in i parken över häcken men sittande är utan insyn från vägen. Häcken är vintergrön idegran (*Taxus baccata*) med stram form som följer amfiteaterns runda rygg.

Figur 32

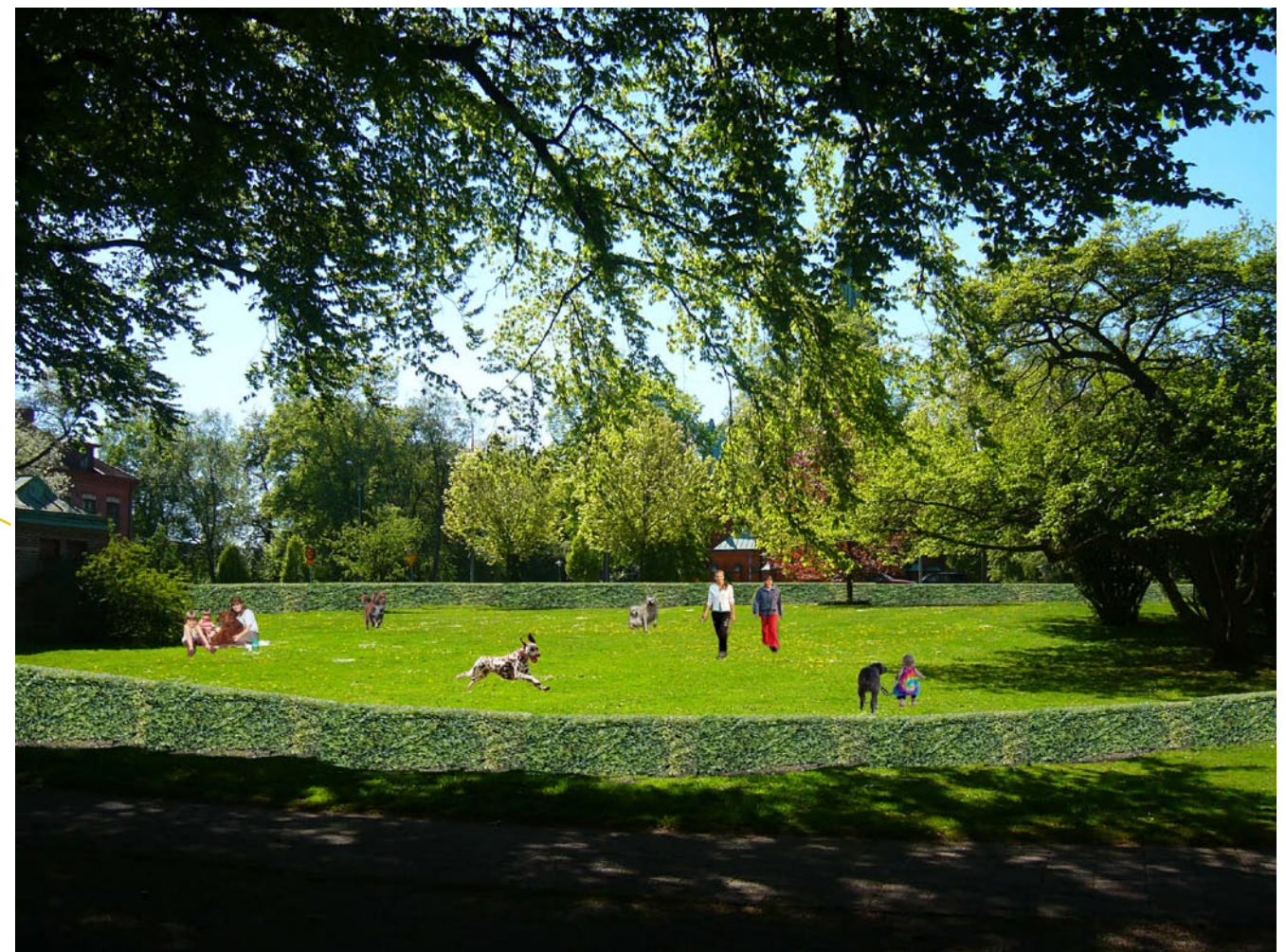
Figur 33

HUNDLEKPLATS

En plats för hundar och människor att få umgås och leka fritt. För andra parkbesökare en gratis hundcirkus att underhållas av. Här sluttar gräsmattan ner mot centrum av parken. Sluttningen gör att inhägnaden blir öppen för insyn över hela ytan. Runt staketet en klippt bokhäck (*Fagus sylvatica*) intensivt grön på sommaren och varmt bronsfärgad på vintern av löven som sitter kvar.

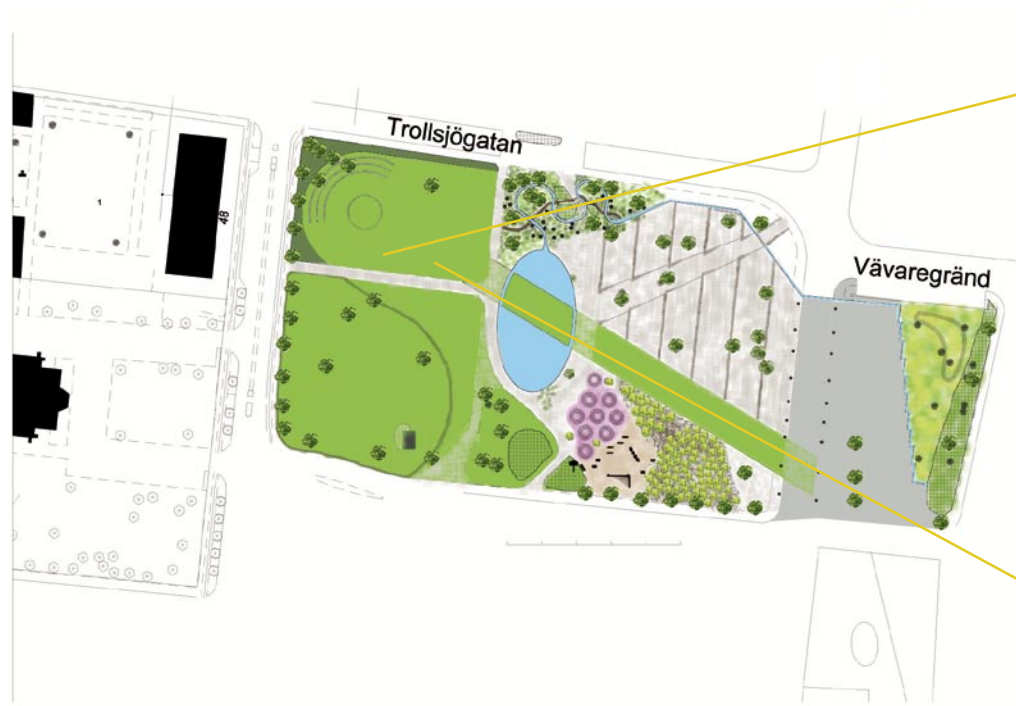
Figur 34

AMFITEATER

Här syns amfiteatern från söder. Sluttningen ner mot sjön blir tydligare i profil. Den mörkt gröna idegranshäcken (*Taxus baccata*) som formar rygg till amfiteatern fortsätter längs med Trollsjögatan för att ge en avskärmning mot nordliga vindar för den som vill sätta sig på gräset. Häcken, som är ca 1,20 hög, ger insyn över häcken för den som går förbi på trottoaren och vill titta in i parken.

Figur 35

DIAGONAL I GRÖNT

Här är siktlinjen från amfiteatern över sjön och bort mot Medborgarhuset. Till vänster syns terrasserna med grusad yta där det finns boule planer och många sittplatser. De gamla träden står kvar och skuggar varma sommardagar. Till höger om diagonalen syns björkskogen för barn som ger starka effekter i ljust och mörkt även på natten med belysning. Bakom björkarna anas lekplatsen.

Figur 36

Figur 37

BJÖRKSKOGEN

Ett område söder om gräsdiagonalen som ska ge en känsla av skog för barn. Björkarna (*Betula utilis* 'Jaquemontii'), extra vitstammig sort, ska vara tätt planterade med 0,5-1,5 m mellanrum för att det ska kännas som en skog för barn som går in mellan träden. Enstammiga träd.

En stig är öppen norrut för att ge en siktlinje från lekplatsen mot andra människor och aktiviteter som sker på den öppna grusplanen. På natten är björkarnas vita stammar upplysta underifrån här och där mellan träden för att ge en illusion av sagoskog men också för att indirekt lysa upp parken.

Efterhand som björkarna växer gallras "skogen" något men det är viktigt att inte ta bort för mycket utan att behålla den täta skogskänslan mellan träden. Figur 41 visar träden när de blivit lite äldre.

Med åren blir det en pelarsal med högt i tak men känslan av sago-skog blir kvar med vita stammar och vindens sus i trädkronorna.

Figur 38: Ung björkskog

Figur 39: Stig genom björkar

Figur 40: Vita björkstammar

Figur 41: Mer uppvuxen björkskog

Figur 42

Figur 43

Figur 44: Stadsparkens "björkskog" idag

Figur 45: Sallius plats idag

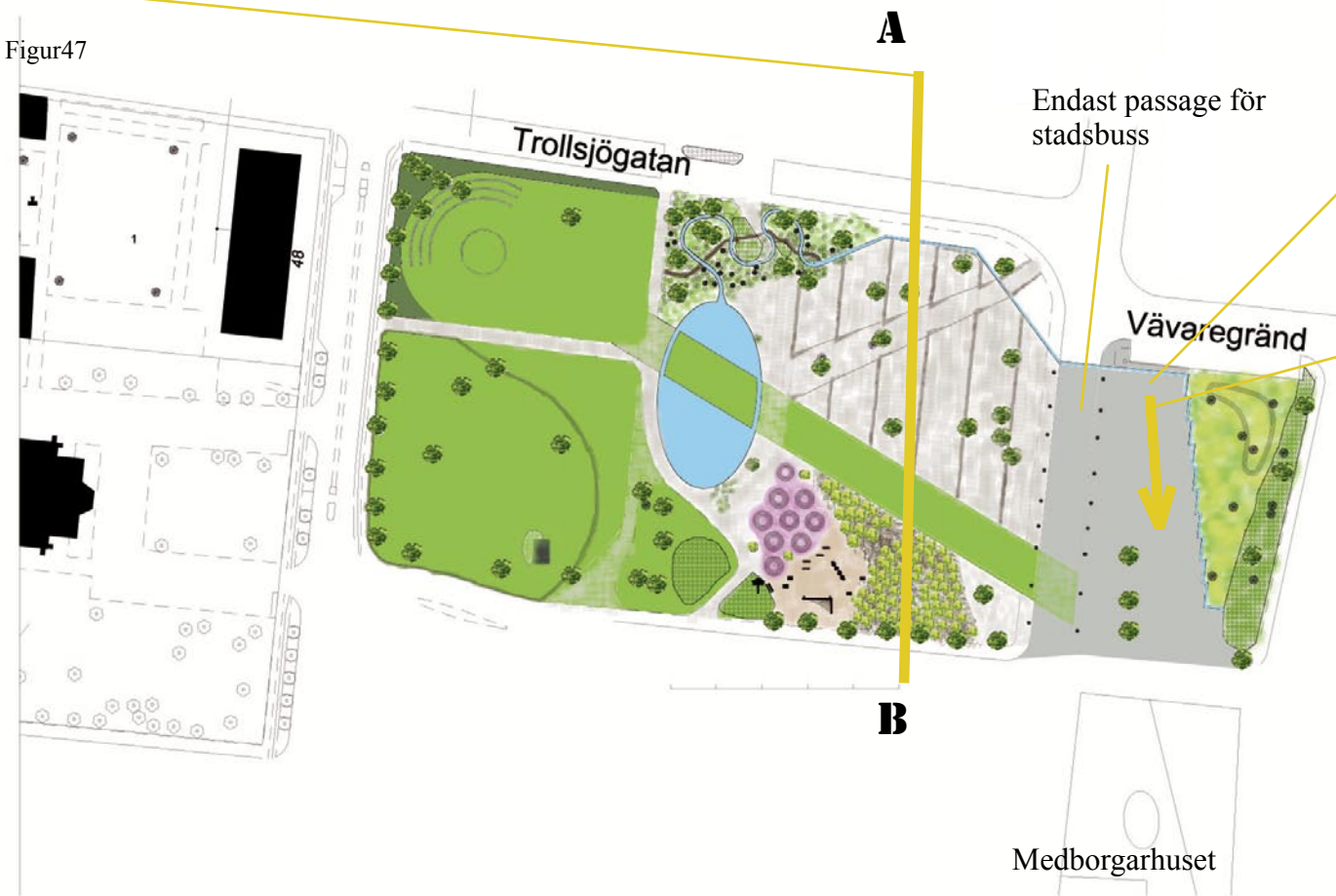
MEDBORGARPLATSEN

Vy mot medborgarhuset med ny utformning på Sallius plats

Figur 46: En mer välkomnande entré

Figur47

Figur 48: Blommande magnolia (Magnolia kobus) i stadsparken i Eslöv, april 2009.

REFLEKTIONER

Detta blev inte vad jag trodde att det skulle bli när jag började med mitt arbete. Stadsparken var ingen ”riktig” stadspark. Mina egna tankar om gröna miljöer i staden har förändrats mycket. Min uppfattning om Eslövs stadspark har förändrats från urtråkig till en plats med enorm potential. Jag visste att det skulle vara mycket arbete men jag insåg inte hur roligt, stimulerande och intressant detta skulle bli.

Stadsparken som jag trodde var anlagd som en enhet med planering och ambitiösa ansatser i ett snabbt växande handelscentrum till stad, visade sig vara ett lapptäcke av markbitar adderade efterhand och utformade lite som det föll sig efter vad pengarna räckte till. Lite då och då, mest då...

Eslövs tråkiga stadspark har, vilket jag har förstått bl.a. genom mina litteraturstudier, alla möjligheter att bli en verkligt välanvänd, aktiv och älskad park med besökare en stor del av dygnets timmar. Här finns boende runt om, verksamheter med mycket aktiviteter, bra läge i staden m.m. Allt sammanfattat har parken en mycket stor potential.

Bülow Hübes ambitiösa plan blev till mycket liten del realiserad och inte mycket av ens detta finns kvar. Så stadsparken var ingen stolt stadspark men detta har också gett mig mycket mer frihet i gestaltningen av en ny ”riktig” stadspark. Med riktig menar jag en park som verkligen används av stadsborna och som är en stadsmässig park, i en stad för en stad. Att ändå, på olika sätt, knyta an till Eslöv och platsens historia ger ytterligare dimension till den nya utformningen.

Mina ursprungliga tankar om grönt i stadsmiljö var, att det aldrig kan bli för mycket grönt! Detta har jag nu reviderat helt och min uppfattning idag är att det gröna och levande växtmaterialet i staden är alldeles för viktigt för att slösas bort på en massa oanvända gräsytor och ödsliga grönytor. En stadsmässig förtätning och kvalitet även i det växande materialet är av nöden för att det gröna ska kunna vara det tillskott av energi som alla som bor i staden behöver både människor och djur. Den offentliga parkens historia i våra städer är mycket kort, kortare än jag trodde när jag började detta arbete. Parkens funktion i staden har däremot bara blivit viktigare med tiden. Parken kom till bl.a. för att stadsborna behövde rekreation från sitt hårda arbete och klockans ständiga krav och hårda verklighet.

Vår vardag har ett tempo som bara ökat och behovet av rekreation blir än större. Vi behöver platser för fysisk och mental rekreation och vila, det blir bara viktigare och viktigare, och här har parkerna en oerhört viktig funktion att fylla i stadsmiljön. Detta gäller inte minst våra barn. Parken är också ett av få ställen där spontana möten är naturliga och möjliga mellan människor som inte känner varandra och kanske aldrig kommer att lära känna varandra. Allt detta utan att ens nämna den klimatpåverkan parken har på sin omgivning och att det gröna påverkar oss även genom fysiskt och mentalt välmående.

Parken i staden får däremot inte bli en relik från forna tider utan den behöver utvecklas med oss. Anpassas efter dagens önskemål och behov för att förbli delaktig i stadsmiljön. Liksom man sparar och renoverar en del gamla arkitektoniskt viktiga hus med särskilda kvaliteter så ska man också spara, renovera och behålla en del speciella parker i sitt ursprungsskick. Det stora flertalet parker ska emellertid utvecklas med den stad de är en del av för att fungera som park även för nutida och framtida människor. Liksom våra hus anpassas och förändras över tid bör också parkerna utvecklas efter nya krav och önskemål.

Att anpassa parker efter nya önskemål och krav betyder inte nödvändigtvis att allt ska göras om med jämna mellanrum men det kräver en hel del av den kontinuerliga skötseln. Att det finns en tanke bakom det

som görs och att det finns delmål på vägen i det växtmaterial som man arbetar med, över kanske flera generationers skötsel. Det kräver kunskap om och en känsla för det levande materialet. Det kräver också långsiktiga planer för vad vi vill med parken, träden har mycket längre livstid och kräver en längre planering än någon människas livstid.

Arbetet har varit oerhört intressant och roligt och jag har följt människoöden lite på avstånd när de dykt upp i dokumenten i mitt rotande i Eslövs kommun arkiv. Mina känslor för Eslöv som stad har också förändrats och jag har fått en större förståelse för Eslövs historia och uppskattning av Eslöv som stad och inte bara som en boendeort.

Som det står på vykortet nedan Hjärtliga hälsningar från Eslöv

Ingrid Edling maj 2009

Figur 49: Vykort från Eslöv kring sekelskiftet 1900. Till höger om kyrkan Elementarskolan som 1909 blir rådhus.

REFERENSER OCH KÄLLOR

Tryckta källor

Blennow, Anna-Maria (2002) *Europas trädgårdar*. Lund : Bokförlaget Signum

Bucht, Eivor (1997) *Public parks in Sweden 1860-1960*. Doctoral diss. Dept. of Landscape Planning, Alnarp, SLU.

Caldenby, Claes redaktör (1998) *Att bygga ett land:1900-talets svenska arkitektur* Stockholm: Byggforskningsrådet

Eriksson, Eva (1990) *Den moderna stadens födelse* Stockholm: Ordfronts förlag

Frykman, Jonas och Löfgren, Orvar (1980) *Den kultiverade människan* Malmö: Gleerups

Jacobs, Jane (2004) *Den amerikanska storstadens liv och förfall*. (Original 1961) Svensk översättning Charlotte Hjukström, Göteborg: Daidalos

Hallemar, Dan, 2007, *Parkliv i kvarteret, Arkitekten* (2007, 8 augusti)

Hellspång, Mats och Löfgren, Orvar (1994) *Land och stad : svenska samhällen och livsformer från medeltid till nutid*. Malmö: Gleerups

Lundgren Alm, Elisabeth (1996) *Stadsgrönskan: Integrerat eller separerat stadsbyggnadselement*. Stadsbyggnad, arkitektur, Chalmers tekniska högskola

Lövré, Karl (2003) *Det gröna som identitetsskapande stadsbyggnadselement* Doctoral diss. Dept. of Landscape Planning, Alnarp, SLU.

Miller, John Park configuration and use: Towards a general theory of parks (1993, 4 april) Stadsbyggnad LTH

Nolin, Catharina (1999) *Till stadsbornas nytta och förnöjelse: den offentliga parken i Sverige under 1800-talet*. Stockholm : Byggförlaget

Nyström, Louise (1994) *Parkens paradoxer, Parken: resurs, reserv eller reservat* Stadsmiljörådets årskonferens

Olsson, Eve, okänt årtal, *om parkerna i Eslöv*, osäker källa , Journalist och Eslövs-kännare. Erhållit kopia från Eslövs kommun

Thornberg, Paula (1997, oktober)*Parker i Eslöv*, osäker källa erhållit kopia från Eslövs kommun

Yttri, Dag (2002) Parken som rom for felleskap og tilflukt i moderne byliv (2002:1) *Nordisk arkitekturforskning*

Internetkällor

Wikipedia <http://sv.wikipedia.org/wiki/Eslöv>
http://sv.wikipedia.org/wiki/erik_bülow-hübe

Otryckta källor

Eslöfs köping, Kommunalnämndens protokoll för åren 1882 – 1903 samt 1908-1909
Eslövs stad, Drätselkammarens protokoll för åren1910-1912
Planteringsstyrelsen 1913-1917

Muntliga källor

Intervju med Allan Lickander, trädgårdsingenjör Eslövs kommun
Intervjuer med anonyma parkbesökare

Bilder

Figur 1
Vykort, Eslövs stadspark. Parkarbetare i morgonsol mot öster. Allén enligt hörsägen almar finns inte längre. Den togs ner någon gång mitten av 1900-talet då boende bredvid parken tyckte att träden skymde.

Figur 2
Tre bilder från Earth google. Alla tre bilderna visar Eslövs stadspark men med olika avstånd till planeten jorden.

Figur 3
Foto ur Föjers arkiv Eslövs kommun. originalet taget på Föjers ateljé i Eslöv 1910 och föreställer handlare Harströms fru och dotter.

Figur 4
Vykort , fotot taget av Föjers ateljé Eslöv, ca 1920-30. Stadsparken med fortfarande unga planteringar. Till höger om kyrkan ser man rådhuset ombyggt i nationalromantisk stil 1910.

Figur 5
Vykort föreställande vita och röda Malmöhusen, byggt 1907. I förgrunden en del av stadsparken. Det lilla huset mellan de stora är ett äldre bostadshus. I bakgrunden kan man ana Eslövs kvartersstruktur inritat på vykortet med en vägbeskrivning.

Figur 6
Eget foto från Stadsparken i april 2009. Vy mot Medborgarhuset som döljs av träd och häckar.

Figur 7
Eget foto från Stadsparken i april 2009. Vy mot söder. Buskaget till vänster har en gång varit en berså.

Figur 8
Vy över Barcelona och stadsdelen Eixample. Ett av världens mest tätbebyggda områden fler än 35000 invånare per kvadratkilometer. Bild från Internet: <http://www.rent4days.com/blog/index.php/tag/zone/>

Figur 9
Foto Dan Hallemar från www.arkitekt.se också publicerad i *Arkitekten*, 8 augusti 2007. Bilden föreställer en park på en innergård i stadsdelen Eixample Barcelona.

Figur 10
Bild som föreställer en innergårdspark i stadsdelen Eixample i Barcelona. Bild från internet: <http://geographyfieldwork.com/BarcelonaUrbanDetail.htm>

Figur 11
Vykort som visar Stadsparken i Eslöv en sommarmorgon på 1930-talet. Samma bild som på framsidan av detta arbete.

Figur 12
Ånglok vid Eslövs station 1916. Foto från Föjers arkiv Eslövs kommun. Foto taget av Föjers ateljé och originalet ägs av Eslövs kommun efter en donation från Föjers.

Figur 13
Eget foto från Stadsparken i Eslöv taget i april 2009. Vy västerut från Sallius plats framför Medborgarhuset. Kyrktornet kan anas mellan trädtopparna. Här syns tydligt Södergatan som skiljer Sallius plats från resten av Stadsparken.

Figur 14
Karta från Byggnadsnämnden i Eslöv daterad 4 april 1901. Kartan har gjorts för att mäta och ange exakta tomtstorlekar. Ursprungskartan är gjord 1893. Originalet finns i Eslövs kommunarkiv.

Figur 15
Ritning från 1926 gjord av Erik Bülow Hübe för att presentera ett förslag på ny gestaltning av Eslövs stadspark. Förslaget genomförs inte då. År 1934 används delar av detta förslag med bara för den västra delen av Stadsparken, den del som är äldst. Originalet finns hos Eslövs kommun

Figur 16
Vykort som visar stadsparken i Eslöv samt kyrkan och elementarskolan, senare rådhuset. Ca 1895-1900.

Figur 17
Bild på Drätselkammarens ledamöter i Eslöv 1935. Dessa män fattade beslut om investeringen i Stadsparken inför lantbruksutställningen 1934. Foto från Föjers arkiv, Eslövs kommun.

Figur 18
Bild på beredskapsarbetare i Eslöv på 1930-talet, kanske var det dessa män som utförde arbetet i Stadsparken 1934. Foto från Föjers arkiv Eslövs kommun.

Figur 19
Bild på fontänen från 1934 med Medborgarhuset i bakgrunden. Eget foto från Stadsparken taget i april 2009.

Figur 20
Medborgarhuset i Eslöv invigt 1958 efter en arkitekttävling utlyst 1947. Arkitekt Hans Asplund. Medborgarhuset blev byggnadsminne 2001 och totalrenoverat 2007. Eget foto i april 2009.

Figur 21
Bild som visar Stadsparkens placering i Eslöv i förhållande till Centrum, järnvägsstation, Stora Torg, kyrka och rådhus. Vykort, flygfoto över Eslöv foto Liljeqvist.

Figur 22
Bild som visar rörelsemönster för gående och cyklister i Stadsparken. Satellitfoto från Internet Earth Google, Eslövs Stadspark.

Figur 23
Eslövs stadspark, analys av platsen- svagheter och hot, satellitfoto från Internet Earth Google.

Figur 24
Eslövs stadspark, analys av platsen- styrkor och möjligheter, satellitfoto från Internet Earth Google.

Figur 25

Stadsparken i Eslöv, vy mot öster, april 2009. Eget foto.

Figur 26

Stadsparken i Eslöv, vy mot söder, april 2009. Eget foto.

Figur 27 Inspirationsbilder till den nya parken

27:1 Bild från nyanlagd park i New York. Bild från internet adress: http://rchr.com/photo/archives/new_york/new_york_city

27:2 Boulespel på torg i Pylos, Grekland. Bild från internet adress:

http://www.pylos-voidokilia.com/pylos/06_Pylos-main-square.htm

27:3 Erik Bülow Hübes plan över Eslövs stadspark med förslag till ny gestaltning från 1926. Original finns hos Eslövs kommun.

27:4 Playa Santiago, Las Gomeras, Kanarieöarna bild från internet, adress:www.bellavistagomera.com/Playa_Santiago.htm.e...

27:5 Påskliljor, foto från internet. Adress: <http://knittedyarns.wordpress.com>

27:6 Medborgarhuset i Eslöv eget foto, april 2009.

27:7 Barnfestival i Central park i New York foto från internet. <http://www.al.com/citystages/index.ssf/2008/06/01-week>

27:8 Människor på ett torg i Bratislava, bild från internet, adress: <http://www.esem.sk/visit-bratislava/bratislava.php?go=bratislava-photos>

27:9 Boulespelande män i Frankrike, bild från http://www.boston.com/community/photos/raw/2009/03/photographer_of_the_week_caitl.html

27:10 Barn som spelar bould på stranden, ild från internet. Adress: http://homepage.mac.com/steve.m.jackson/Travel/France/france2007_main.html

27:11 Barn och hund på promenad i New York, bild från internet, adress: http://toobizarre.blogspot.com/2008_12_07_archive.html

27:12 Takterrass med träd, internet, adress: <http://picasaweb.google.com/lh/photo/rQc0C3g6XpE0iWsTAqOIGw>

27:13 Skridskoåkning i Chicago Millenium park. Bild från internet adress: <http://chicagoweekendfun.com/2008/12/04/millenium-park-ice-skating-in-chicago-this-winter-holiday/>

27:14 Minigolfbana på Kanarieöarna upplyst på kvällen. Bild från internet, adress: www.roslynnoxley9.com.au/artists/3/Anne_Zahalka/329/35338/

27:15 Barn som leker på torget i staden Ezcaray, Spanien, bild från internet, adress: <http://www.concierge.com/entraveler/blogs/perrin-post/2007/06/index.html>

Figur 28 Inpirationsbilder till den nya parken

28:1 Barn som leker på stenblock, bild från internet, adress: <http://play-grounddesigns.blogspot.com/2009/01/natural-playground-elements-bit-of.html>

28:2 Björksskog med vita stammar i Wisconsin, bild från internet, adress: https://www.allposters.com.au/-sp/White-Birch-Forest-Wisconsin-Posters_i910286_.htm

28:3 Stig genom björkskog, bild från internet, adress: [ttp://adkdata.com/photoContest/photoGalleryViewAll.cfm?category=1](http://adkdata.com/photoContest/photoGalleryViewAll.cfm?category=1)

28:4 Vita björkstammar i närbild, bild från internet, adress: <http://www.worldofstock.com/closeups/NTR1325.php>

28:5 Trästämmor upplysta på natten, bild från internet, adress: <http://usa.superjono.net/>

28:6 Stadsparken i Eslöv en tidig sommarmorgon på 1930-talet, vykort. Svårt att tyda fotograf men troligen Ateljé Föjer som var verksamma i Eslöv under hella 1900-talet och som tagit många foto som blivit vykort.

28:7 Blommande magnolia (Magnolia kobus) i Eslövs Stadspark april 2009. Eget foto.

28:8 Gammal man med hund (New Foundland) på promenad i Beirut, bild från internet, adress: <http://bloggingbeirut.com/archives/921-Walk-the-Dog,-or-perhaps-the-horse.html>

28:9 Innergård som gjorts om till offentligt bad, stadsdelen Eixemple, Barcelona, bild från internet, adress: <http://geographyfieldwork.com/BarcelonaUrbanDetail.htm>

28:10 Hund som vilar på parkbänk, bild från internet, adress: <http://www.ibabuzz.com/tricitybeat/category/dog-parks/>

28:11 Utomhus kafé i Stuttgart, Karlsplatz, bild från internet, adress: http://www.allposters.com/-sp/People-Sitting-at-an-Outdoor-Cafe-on-Karlsplatz-Stuttgart-Baden-Wurttemberg-Germany-Posters_i2668019_.htm

28:12 Innergård som omvandlats till park med lekplats, stadsdelen Eixample, Barcelona. Foto Dan Hallemar, publicerad i *Arkitekten* 8 augusti 2007 samt på <http://www.arkitekt.se/arkitekten>

Figur 29

Egen plan över stadsparken i Eslöv för att visa föreslagna siktlinjer i nytt gestaltungs-förslag.

Figur 30

Snitt genom parken från väster till öster, egen ritning.

Figur 31

Plan över stadsparken med nytt gestaltungs-förslag, egen ritning.

Figur 32

Egen plan över stadsparken

Figur 33

Ny amfiteater, fotomontage

Figur 34

Ny hundlekplats, fotomontage

Figur 35

Egen plan över stadsparken

Figur 36

Ny amfiteater vy mot norr, fotomontage

Figur 37

Ny siktlinje mot Medborgarhuset, fotomontage

Figur 38

Skog av björkar, bild från internet, adress: https://www.allposters.com.au/-sp/White-Birch-Forest-Wisconsin-Posters_i910286_.htm

Figur 39

Stig i björkskog, bild från internet, adress: <http://adkdata.com/photoContest/photoGalleryViewAll.cfm?category=1>

Figur 40

Björkstammar i närbild, bild från internet, adress: <http://www.worldofstock.com/closeups/NTR1325.php>

Figur 41

Björkskog (Betula pendula) Alnarp, foto Sofia Fribyter 2009

Figur 42

Snitt genom ny park från norr till söder, egen ritning

Figur 43

Trädstammar upplysta på natten, bild från internet, adress: <http://usa.superjono.net/>

Figur 44

Björk (Betula pendula `Dalecarlica`) i Eslövs Stadspark i april 2009, eget foto.

Figur 45

Foto på Medborgarhuset och Sallius plats i april 2009, eget foto

Figur 46

Förslag på ny Medborgarplats, fotomontage

Figur 47

Plan över Stadsparken för att förtydliga bilder, egen ritning

Figur 48

Magnolia (Magnolia kobus) i blom i Eslövs Stadspark i april 2009, eget foto

Figur 49

Bild som visar Eslövs blivande stadspark, öster om kyrkan och elementarskolan (senare rådhus) ca 1895-1900. Vykort med hälsning från H.L, okänd person

Föjers arkiv

Alla foton i Föjers arkiv kommer från f.d. Atelje Föjers i Eslöv. Flera generationer i familjen Föjer har varit verksamma som fotografer i Eslöv och när ateljén upphörde, donerades alla original till Eslövs kommun. Tack vare en donation från Sparbanksstiftelsen så håller man nu på att digitalisera samlingen som kan hittas på Eslövs Kommuns hemsida under Föjers arkiv. Originalen i arkivet ägs av Eslövs kommun och är copyrightskyddat 2007.